

INFORME SOBRE VIOLENCIA INSTITUCIONAL

2021

Irīdia_

Amb el suport de:

ÍNDEX

1. El Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional d'Irídia	4
2. Què ha fet el SAIDAVI el 2021?	6
2.1. Casos atesos el 2021	6
2.2. Litigis actuals	8
2.3. Impactes psicosocials de la violència institucional en els casos atesos pel Servei	16
3. Vulneracions de drets	20
3.1. Descontrol de la seguretat privada	20
3.2. Incompliment del deure d'investigar de l'Estat	27
3.2.1. Policia	28
3.2.2. Fiscalia	30
3.2.3. Poder Judicial	30
3.2.4. Col·legi de l'Advocacia	31
3.3. Invisibilització dels impactes psicosocials de la violència institucional	32
3.4. Espai públic	34
3.4.1. Actuacions amb biaix discriminatori	34
3.4.2. Actuacions no justificades contra testimonis de presumpta violència policial	35
3.5. Protesta	36
3.5.1. Ús dels projectils de foam	36
3.5.2. Vulneració del dret a la llibertat d'informació	39
3.5.3. Ús excessiu de la força en desnonaments	41
3.6. Presons	42
3.6.1. Dificultats en l'obtenció de la prova	42
3.6.2. Pràctica de contencions mecàniques	43
3.6.3. Aïllament penitenciari	44
3.7. Centre d'Internament d'Estrangers (CIE)	45
3.7.1. Retrocés i restricció de drets, l'impacte de la pandèmia al CIE	45
3.7.2. Maltractaments i violència institucional	46
3.7.3. Aïllaments al CIE	46
4. Bones pràctiques	49
5. Recomanacions	52
5.1. Als grups parlamentaris del Congrés	52
5.2. Als grups parlamentaris del Parlament de Catalunya	54
5.3. Al Govern de l'Estat	55
5.4. A la Generalitat de Catalunya	57
5.4.1. Al Departament d'Igualtat i Feminismes	57
5.4.2. Departament d'Interior	58
5.4.3. Departament de Justícia	62
5.5. A l'Ajuntament de Barcelona	63
5.5.1. Al ple	63
5.5.2. A l'equip de Govern	63
5.6. A la Fiscalia General de l'Estat	65
5.7. Al Consell General del Poder Judicial	65
5.8. A l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya	66
5.9. Al Consell d'Il·lustres Col·legis de l'Advocacia de Catalunya	68

1. EL SERVEI D'ATENCIÓ I DENÚNCIA DAVANT SITUACIONS DE VIOLÈNCIA INSTITUCIONAL D'IRÍDIA

El Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional (SAIDAVI) d'Irídia ofereix assistència jurídica i psicosocial gratuïta a les persones que pateixen situacions de violència institucional en el marc del sistema penal. És a dir, aquelles situacions en què les institucions públiques vulneren els drets de les persones per mitjà de l'exercici de la força física o psicològica, generant-los una afectació a la integritat física, psíquica o moral. En concret, al Servei s'atenen les vulneracions de drets comeses o permeses per part d'agents de cossos o forces de seguretat, funcionaris penitenciaris o agents de la seguretat privada, quan aquests actuen per delegació de les funcions de seguretat que són competència de l'Estat.

El SAIDAVI utilitza una metodologia d'atenció integral: ofereix atenció psicosocial i legal a les persones afectades i procura dur a terme un procés de justícia i reparació. En funció de la tipologia del cas i si la persona així ho desitja, s'aborden els casos des de la perspectiva del litigi estratègic, amb l'objectiu d'incidir i assolir canvis en la legislació en temes especialment importants per a la societat que permetin avançar en el reconeixement, protecció i garantia dels drets humans.

Un dels trets diferencials del SAIDAVI és la inclusió de la perspectiva psicosocial en l'atenció en l'àmbit dels drets humans. La vulneració de drets, i especialment la violència institucional, genera danys que tenen un impacte en la vida i el desenvolupament individual i social de les persones afectades. La feina psicojurídica permet realitzar un acompanyament psicosocial en el marc dels processos judicials que potencia el desenvolupament de l'etapa de mitigació del dany, de reparació i d'enfortiment de les persones com a ciutadanes actives en la defensa dels seus drets. A més, amb l'objectiu de generar un reconeixement institucional dels impactes psicològics de la violència, l'equip psicosocial també realitza informes que s'aporten als procediments judicials.

Al seu torn, el treball de comunicació i d'incidència busca posar al centre del debat públic determinades problemàtiques i situacions que impliquen vulneracions de drets amb l'objectiu de dur a terme processos reals de veritat, justícia, reparació i garanties de no repetició. És a dir, es cerca el reconeixement de la situació viscuda i la corresponent depuració de responsabilitats a diferents nivells, no només penals, sinó també polítics. Es pretén que es reconeguin els drets de les persones afectades, restablir la seva confiança en la societat i les institucions i reparar el dany causat. Així mateix, es treballa per promoure canvis en l'existència i l'aplicació de mecanismes de garantia que n'evitin la repetició, i perquè es mostri solidaritat vers les vulneracions socials que es materialitzen en situacions individuals i familiars.

El Servei pren com a punt de partida l'accessibilitat, buscant garantir el “dret al dret” universal. Per aquest motiu, el SAIDAVI és totalment gratuït per al conjunt de la població, fet que implica un gran esforç en recursos humans i econòmics. Es sustenta amb donacions particulars, la base social d'Irídia i el finançament privat, a més del finançament públic. En aquest sentit, les aportacions i donacions de la ciutadania van ser un element essencial per a la creació del Servei i ho segueixen sent per a la seva sostenibilitat i continuïtat.

Durant l'any 2021 l'equip del SAIDAVI ha estat format per 6 advocades, 2 psicòlogues, la coordinadora tècnica i la directora, a més de 2 persones voluntàries i 5 persones que han realitzat les seves pràctiques universitàries a Irídia. Així mateix, 5 persones de l'equip tècnic, de comunicació i d'incidència d'Irídia també s'han dedicat parcialment al Servei. Pel que fa a la metodologia de treball, s'ha pogut recuperar la presencialitat, adaptant-se en cada moment a les restriccions sanitàries vigents.

El Servei s'estructura en dues àrees que treballen conjuntament i en coordinació permanent. D'una banda, l'Àrea d'Assessorament, Seguiment i Actuacions urgents, on es du a terme una primera atenció psico-jurídica per acompanyar i assessorar la persona afectada en la presentació de la denúncia o querella o en l'obtenció d'assistència lletrada d'ofici; així com per assegurar tota la prova existent (comprovar si existeixen imatges de videovigilància, sol·licitar la seva conservació, etc.). D'altra banda, el Servei assumeix el litigi com a propi en aquells casos especialment representatius, que passen a l'Àrea de Litigi i es tracten de forma integral, tant des de la vessant legal i psicosocial, com des de la de comunicació i incidència.

Pedro Mata ↓

2. QUÈ HA FET EL SAIDAVI EL 2021?

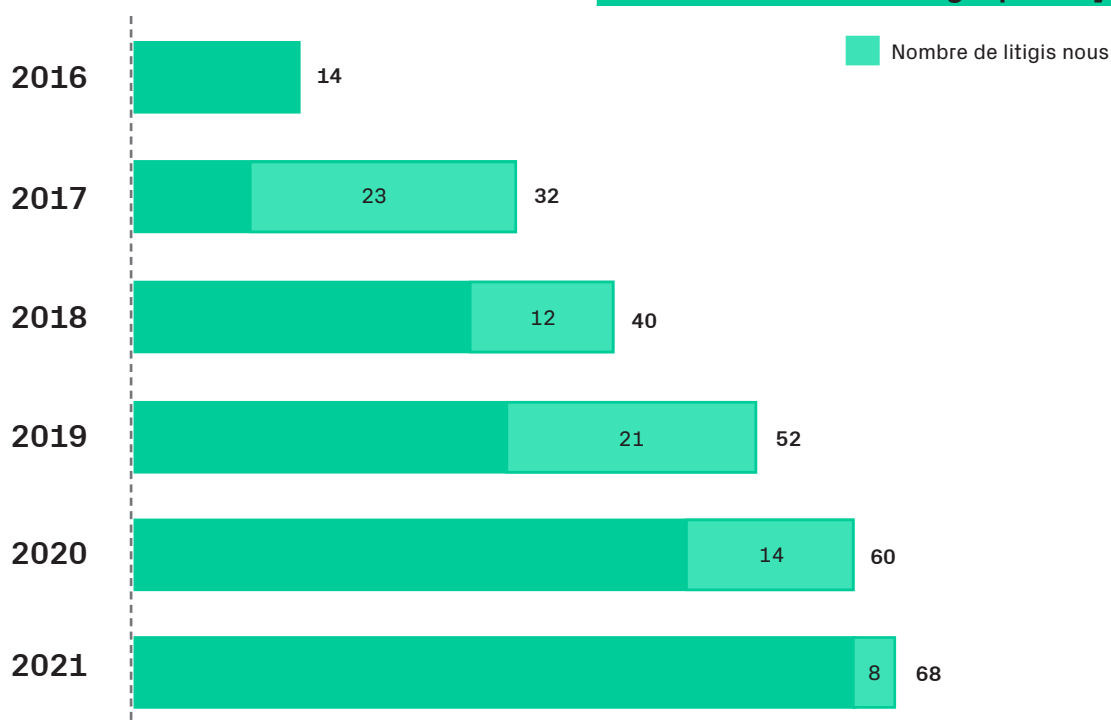
2.1. Casos atesos el 2021

Al llarg de l'any 2021, el SAIDAVI ha rebut un total de **161 sol·licituds d'actuació davant de presumptes vulneracions de drets humans**. D'aquest total, **62 casos corresponen a persones que han patit situacions de violència institucional** que entraven dins l'àmbit d'actuació del Servei. Aquestes sol·licituds s'han atès duent a terme tasques d'atenció i assessorament jurídic, defensa legal, atenció i acompanyament psicosocial, accions comunicatives i d'incidència, visites a centres penitenciaris i al CIE (Centre d'Internament d'Estrangers) i derivacions a altres entitats expertes en àmbits concrets.

El número de sol·licituds del Servei ha baixat en comparació amb les xifres registrades en anys anteriors. Atribuïm aquest fet al context sanitari, ja que el nombre de mobilitzacions ha estat molt menor que en altres períodes, en els quals el major nombre de denúncies al Servei corresponia a situacions de violència institucional en context de protesta. D'altra banda, cal tenir en compte també les restriccions a les visites al CIE, que es van començar a aplicar a l'inici de la pandèmia i han dificultat la tasca de monitoratge de les entitats i organitzacions de drets humans que fan seguiment de la situació del centre.

El Servei **ha assumit la representació lletrada de 8 casos** especialment representatius, del total de 62 sol·licituds rebudes per violència institucional i que, per tant, entraven dins del seu àmbit d'actuació. D'aquests 8 casos, un és de tortures patides durant el franquisme, 2 corresponen a fets succeïts en un context d'exercici del dret de reunió i manifestació, 4 a fets ocorreguts a l'espai públic i un a l'àmbit de detenció o privació de llibertat (presó). A aquests 8 casos cal afegir-hi els 60 que el Servei va assumir com a litigi entre el 2016 i el 2020. Així doncs, **al llarg del 2021 el Servei ha estat portant la representació lletrada de 68 casos**, que han suposat un total de 558 accions legals que s'han combinat amb un total de 175 actuacions d'acompanyament psicosocial i amb accions comunicatives i d'incidència.

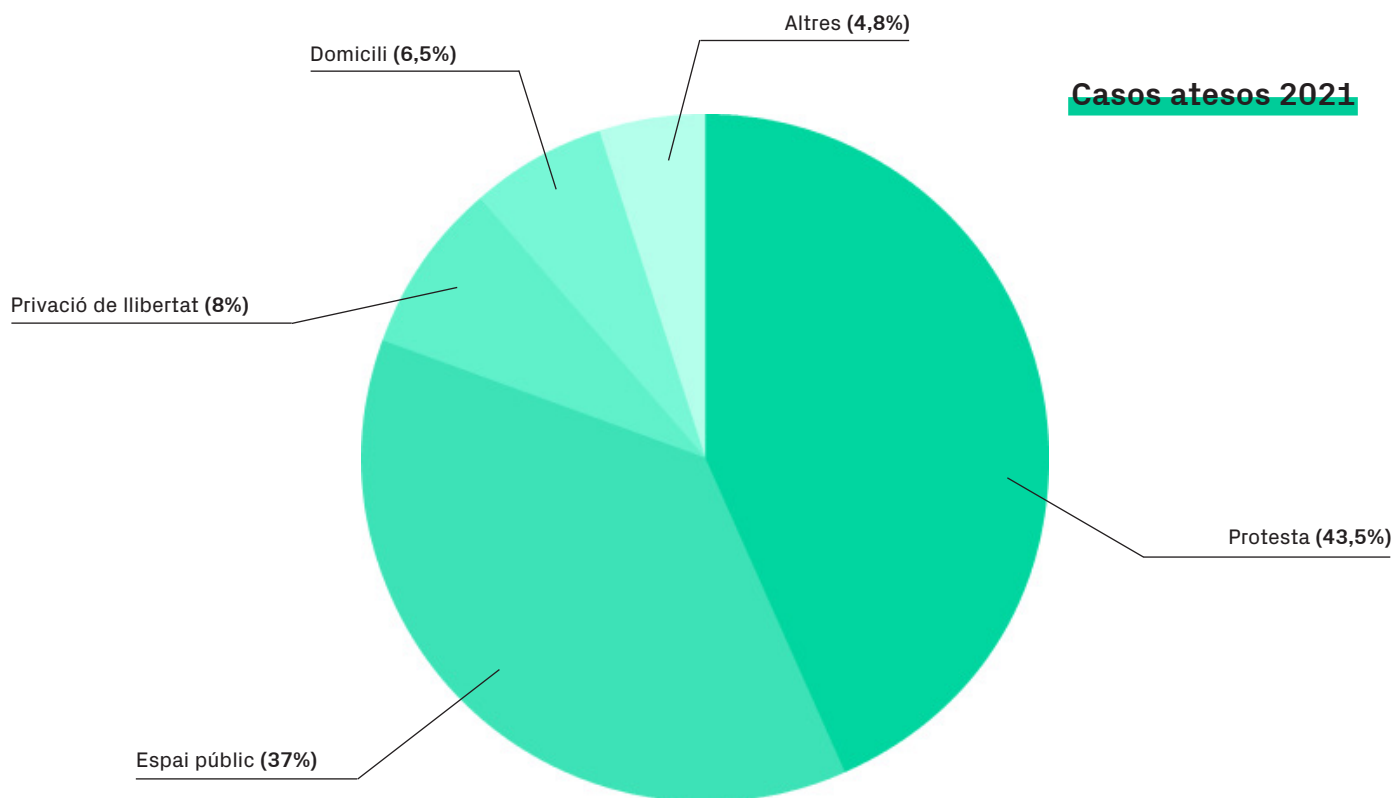
En els 56 casos restants, dels quals el Servei no n'ha assumit la representació lletrada, s'han realitzat tasques d'assessorament i seguiment jurídic, així com actuacions psicosocials puntuals. Aquestes tasques consisteixen, principalment, en l'orientació jurídica, la preparació per presentar denúncies, recursos i altres escrits de tràmit penal; la realització d'actuacions tendents a assegurar la prova, com la sol·licitud i recopilació d'imatges, testimonis, i altres mitjans de prova; el seguiment del curs de la denúncia presen-

Evolució nombre de litigis per any

tada i l'assessorament per l'obtenció de l'advocat o advocada d'ofici o bé la derivació a altres entitats especialitzades amb servei d'atenció a víctimes. En total, en el marc d'aquests 56 casos, s'han realitzat **264 actuacions legals** d'assessorament i seguiment, a les quals cal sumar 64 intervencions psicosocials, consistents sobretot en sessions d'assessorament i orientació psicosocial, seguiment telefònic i realització d'informes.

Pel que fa al perfil de les 62 persones ateses per haver patit situacions de violència institucional, **24 eren dones, 34 eren homes i 2 eren persones no binàries**. A més, en dos dels casos es van realitzar assessoraments a col·lectius. Entre aquestes persones hi ha **6 menors d'edat**, 19 persones d'entre 18 i 34 anys, 12 persones d'entre 35 i 64 anys, 2 persones de més de 65 anys i, per últim, 23 persones de les quals no en consta l'edat, ja que han estat ateses per telèfon i aquesta informació no s'ha demanat en no ser rellevant per a l'atenció proporcionada.

D'aquests 62 casos atesos, en **4** els fets van succeir al domicili de la persona, en **27** en context de protesta, en **23** a l'espai públic i en **5** en context de privació de llibertat (4 a la presó i un en una comissaria). Finalment, en **dues** de les ocasions van ser casos de violència dirigida a periodistes i **un** dels casos té relació amb tortures patides durant el franquisme.

2.2. Litigis actuals

Durant el 2021 el SAIDAVI ha litigat en un total de 68 casos. D'aquests, **56 encara es troben oberts i 12 han finalitzat al llarg d'aquest any**. Els casos oberts es classifiquen de la següent manera: 28 s'han donat en context d'exercici del dret a la llibertat d'expressió, informació i/o reunió i manifestació; 8 en context de presó; 6 són per fets ocorreguts al Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) de Barcelona; 2 han succeït en context de detenció a comissaria; 9 en context d'espai públic; 1 en context de desallotjament, 1 en l'àmbit del domicili i finalment 1 cas pertany a l'àmbit de la memòria històrica.

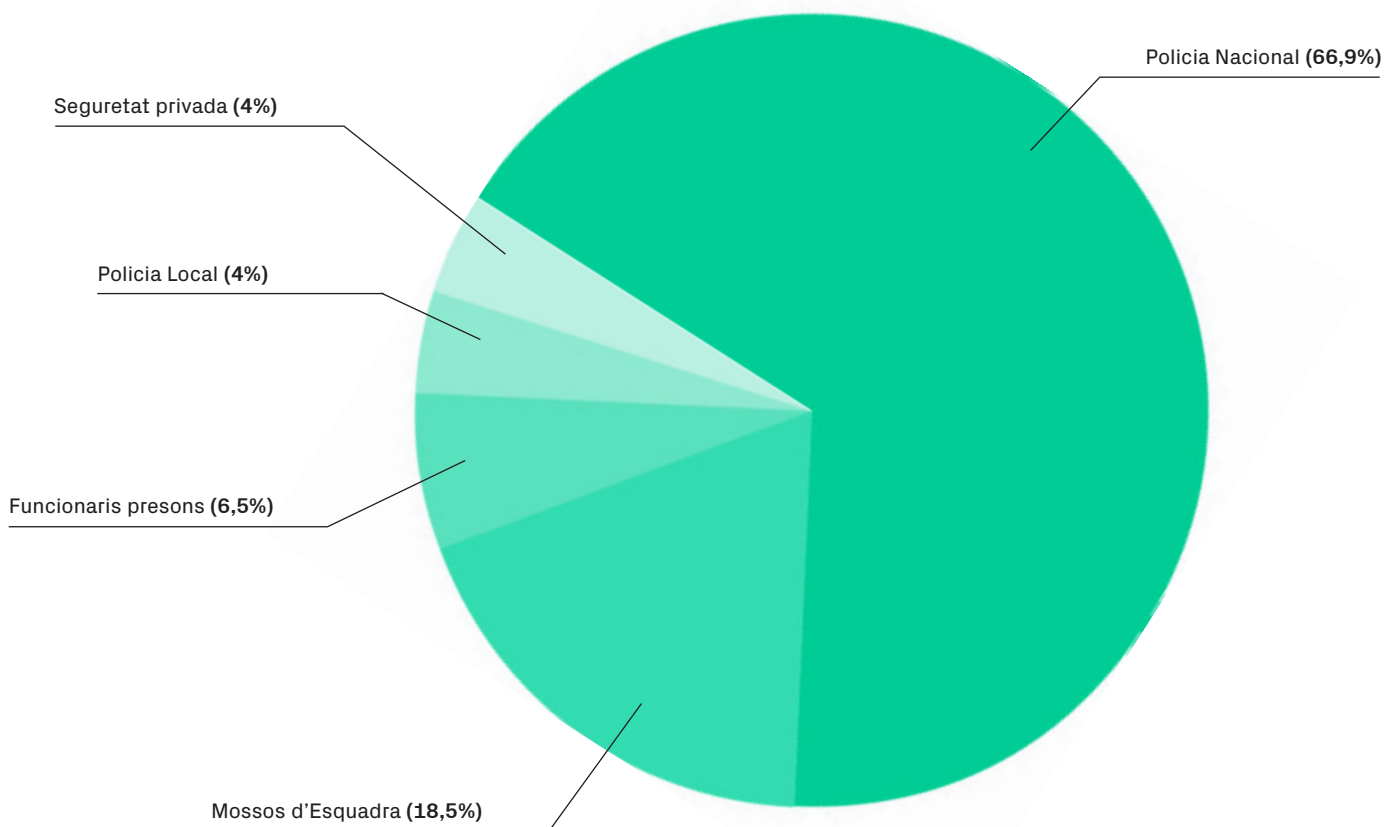
Dels 56 casos oberts representats pel Servei, 19 responen a actuacions del cos de Mossos d'Esquadra, 21 a intervencions del cos de Policia Nacional, 4 a accions de la Guàrdia Urbana o de Policia Local, 8 a actuacions de funcionaris de presons, 3 a intervencions de personal de seguretat privada i finalment 1 cas respon a l'actuació de la Brigada Político-Social a la Prefectura de Via Laietana durant el franquisme.

D'aquestes 56 causes obertes, **48 corresponen a procediments iniciats en anys anteriors** (2016 a 2020) en els que des del SAIDAVI se segueix treballant en la representació lletrada. Els **8 restants són casos iniciats aquest any 2021**.

Una dada remarcable és que en 19 dels 56 casos hi ha un component de racisme, és a dir, en el 34% dels mateixos. D'altra banda, un 30% de les persones representades s'identifiquen com a dones (18 casos), un 68% ho fan com a homes (38 casos) i un 2% s'identifica com a persona no-binària (1 cas).

Respecte les forces i cossos de seguretat de l'Estat implicats en els fets, aquest any hi ha hagut **2 agents condemnats** per dos dels casos de litigi del Servei, un del cos de Mossos d'Esquadra i un de la Guàrdia Urbana de Barcelona. Al final de l'any 2021 hi havia un total de **111 agents investigats**, dels quals **23 són del cos de Mossos d'Esquadra, 83 del cos de Policia Nacional i 5 són agents de Policia Local**. A aquests s'hi sumen **8 funcionaris de presons i 5 vigilants de seguretat privada**.

Agents FCSE investigats

A continuació es destaca l'estat de diversos litigis assumits pel SAIDAVI entre 2016 i 2020 i que han seguit en curs aquest any:

El 2021 el Servei ha aconseguit **dues sentències condemnatòries**. En el primer dels casos, el veredicté condemna a un agent dels Mossos d'Esquadra que el 2016 va colpejar amb el seu bastó policial a la cama i a la mà al periodista Jesús Rodríguez, de La Directa, mentre cobria la manifestació contra el desallotjament del Banc Expropiat.

L'Audiència Provincial de Barcelona sentència l'agent a dos anys de presó per un delictes de lesions amb ús d'instrument perillós amb la circumstància agreujant¹ de prevaldre's del caràcter públic del seu càrrec i l'atenuant de dilacions indegudes². També imposa com a pena a l'agent, i subsidiàriament la Generalitat de Catalunya, el pagament de 7.265€ d'indemnització per les lesions provocades, que han comportat a l'afectat una seqüela permanent. L'Audiència remarca la intencionalitat en assenyalar que "només es va separar de la línia l'agent acusat i únicament ell va utilitzar la defensa contra una persona concreta: la que va resultar lesionada". Així mateix, i pel que fa a l'al·legació d'un possible eximent per compliment d'un deure³, el Tribunal és clar a rebutjar-la, considerant que "no es tracta de què l'actuació de l'agent no fos proporcional, perquè hagués hagut d'utilitzar la defensa d'una altra manera, hauria d'haver colpejat en algun altre lloc menys vulnerable del cos. Es tracta de què no estava autoritzat que utilitzés la defensa. No hi va haver cap excés en una actuació justificada de l'agent, sinó una actuació injustificada, contrària a dret."

La contundència de la sentència és un pas important contra la impunitat amb la qual, en nombroses ocasions, agents de les forces i cossos de seguretat de l'Estat han agredit a periodistes en l'exercici de la seva activitat professional. Així doncs, contribueix també a garantir la llibertat d'informació de tota la ciutadania. Cal afegir que tant la investigació com l'impuls de l'acusació han recaigut en la societat civil: en la persona afectada i els fotoperiodistes que van enregistrar la seqüència, i en Irídia, com a organització que ha exercit l'acusació particular i popular. Actualment, la resolució del recurs d'apel·lació presentat per l'agent davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya està a l'espera de resoldre's. Des de les acusacions s'hi ha presentat oposició.

1. El Codi Penal preveu determinades circumstàncies que, si es duen a terme, impliquen un augment de la pena, precisament per la seva gravetat. Aquestes estan expressament previstes a l'article 22 del Codi Penal. Cometre el delictes per motius racistes o augmentar deliberadament el patiment de la víctima són circumstàncies agreujants. Cometre el delictes aprofitant-se de la condició de ser funcionari públic també ho és. És la circumstància agreujant que s'ha aplicat.

2. El Codi Penal preveu a l'article 21 que en determinades situacions, ja sigui pel propi procediment judicial o per les circumstàncies que envolten el delictes o la persona que el comet, es pugui fer una rebaixa de la pena. El fet que el procediment judicial es dilati molt en el temps, en rebaixa la pena. En aquest cas concret, els fets van ocórrer l'any 2016 i el judici i la sentència són de l'any 2021.

3. Finalment, a l'article 20 del Codi Penal estan previstes situacions o circumstàncies que fan que, malgrat provar-se que s'ha comès el delictes per part d'una persona concreta, no s'apliqui cap pena. Són circumstàncies que eximeixen de responsabilitat penal a qui les comet; és a dir, n'eliminen la pena. Actuar en legítima defensa o actuar en el compliment d'un deure són exemples d'aquest tipus de circumstàncies eximentes. En aquest cas concret, se sol·licitava que si es considerava provat que l'agent havia colpejat la víctima i es considerava delictiu, que no s'apliqués cap pena per entendre que es va dur a terme la conducta en compliment d'un deure. L'Audiència de Barcelona va rebutjar aquesta petició.

Cèlia Atset ↓

El segon dels casos, en què s'ha obtingut la condemna d'un agent de la Guàrdia Urbana, correspon a una agressió ocorreguda el juny de 2016. Els fets van tenir lloc poc abans de les 6 del matí a la comissaria de Ciutat Vella. L'agent condemnat va agredir a una persona racialitzada sota una lògica de càstig, després que el policia –que es trobava fora de servei i conduïa el seu cotxe particular–, i la persona afectada, que es desplaçava en bicicleta, tinguessin una topada i una discussió fora de la comissaria.

La condemna, per un delictes menys greu contra la integritat moral, imposa a l'agent de la Guàrdia Urbana una pena de 6 mesos de presó i 2 anys d'inhabilitació, a més del pagament de 3.000 euros d'indemnització. Tot i així, la sentència no ha recollit la totalitat de l'acusació formulada pel Servei. L'Audiència Provincial ha absolt l'acusat del delictes de lesions i del delictes greu contra la integritat moral en no considerar els impactes psicològics, malgrat que la pericial mèdica recollia una clara afectació per estrès posttraumàtic. Aquest és precisament un dels objectius estratègics del SAIDAVI, que seguirà treballant per posar en valor els impactes psicològics de la violència institucional com a lesions quantificables i valorables en l'àmbit penal. Finalment, cal destacar que aquesta sentència ha estat possible gràcies al fet que el propi detingut, quan es trobava a la sala d'espera de la comissaria i intuïnt una situació de perill, va posar el seu dispositiu mòbil a gravar l'àudio. L'actuació de la Unitat de Deontologia i Assumptes Interns de la Guàrdia Urbana ha estat també essencial, validant el contingut de la gravació de veu, així com les declaracions d'altres agents del cos que han contradit la versió de l'acusat en qüestions importants. Es subratlla, per tant, la importància d'un bon funcionament dels mecanismes de control interns.

Ambdues sentències, tot i que arriben tard, suposen un clar pas endavant en la lluita contra la impunitat policial en casos de violència institucional.

Així mateix, durant el 2021 tres casos més han passat a la fase de preparació del judici oral, considerant-se acabada la fase d'investigació judicial. Un dels casos està relacionat amb les protestes d'octubre de 2019 i és especialment rellevant perquè s'han tingut en compte les lesions psíquiques a l'hora de qualificar el delictes. Els altres dos casos van succeir en el context de les restriccions per la Covid-19 i la gestió policial de la pandèmia, i ambdós tenen un biaix racista. En un dels casos dos agents de Mossos d'Esquadra estan acusats per haver agredit a un noi al portal de casa seva i, en l'altre, s'acusa quatre efectius del mateix cos de Mossos per agredir un noi a la via pública en el context d'una identificació.

D'altra banda, aquest any el SAIDAVI ha interposat **el primer recurs d'empara davant del Tribunal Constitucional (TC)** per vulneració del dret a la tutela judicial efectiva, el dret a la llibertat d'informació i el dret a la integritat física, a la prohibició de la tortura i altres maltractaments i la corresponent obligació d'investigar. Fins al moment, el Tribunal Constitucional no s'ha pronunciat mai sobre l'afectació i vulneració del dret a la llibertat d'informació quan s'intimida físicament o s'agredeix a un o una professional del periodisme en l'exercici de la seva tasca. Sí que ho ha fet, en canvi, el Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH).

Aquest recurs d'empara s'ha presentat en relació amb un cas que va tenir lloc el 16 d'octubre de 2019, quan la periodista S.E. es trobava cobrint la concentració que tenia lloc davant del Departament d'Interior a la ciutat de Barcelona. En aquell punt hi havia concentrades un gran nombre de persones, i s'havia col·locat una filera de tanques que separava les persones que es manifestaven d'un dispositiu de la Brigada Mòbil del cos de Mossos d'Esquadra (BRIMO). La S.E., que es trobava amb un grup de periodistes, va estar uns minuts capturant fotografies, tant de les manifestants com dels policies, a una distància aproximadament de deu metres dels agents. En un moment determinat, després de fotografiar els agents, S.E. es va girar novament cap als manifestants (quedant d'esquenes als policies) i segons després va sentir un fort impacte a la part interior del bessó esquerre, que li va produir un fort dolor. Segons consta a la denúncia, un dels agents de la BRIMO, amb plena consciència que es tractava d'una periodista i amb la clara intenció de lesionar-la i evitar que seguís exercint la seva tasca professional, va disparar un projectil de foam a S.E.; malgrat que es trobava en una zona on només hi havia periodistes degudament acreditats, com ella, i duent a terme tots la seva feina. El SAIDAVI va interposar una querella el 10 de desembre d'aquell any.

Sira Esclasans

El 31 de març de 2021, la Jutgessa instructora del cas va dictar-ne el sobreseïment i va decidir arxivar-lo per manca d'identificació de l'autor dels fets, sense haver dut a terme les diligències mínimes d'investigació sol·licitades per l'acusació, com la declaració dels agents intervinents o dels testimonis presencials dels fets. L'Audiència Provincial de Barcelona va confirmar l'esmentada resolució. El 23 de novembre de 2021 es va interposar el recurs d'empara davant el Tribunal Constitucional per vulneració de drets fonamentals. A data de tancament del present informe, resta pendent la decisió sobre el mateix.

En relació amb la resta de causes en què segueixen les investigacions judicials destaquen, en primer lloc, **els 13 casos assumits arran de l'operatiu de la Policia Nacional a la ciutat de Barcelona el passat 1 d'octubre de 2017**. Pel que fa a la causa seguida davant del Jutjat d'Instrucció núm. 7 de Barcelona cal assenyalar que el període d'instrucció està arribant ja al seu estadi final.

Al llarg de l'any s'ha acordat acumular totes les peces separades, cadascuna destinada a una escola, en la mateixa causa principal que reunia tota la informació general. També s'ha acordat, a petició d'Irídia i de l'acusació popular d'Òmnium Cultural, la transformació del procediment seguit contra l'agent que va disparar a Roger Español en un procediment diferent, tenint en compte que la lesió provocada correspon a un delictes greu que pot arribar a ser condemnat a una pena de fins a 12 anys de presó. D'aquesta manera, la càrrega de la Policia Nacional al carrer Sardenya de Barcelona, en què va ser ferit Roger Español, així com altres persones, ha quedat separada de la totalitat de la causa i se seguirà en un procediment ordinari que implicarà que es jutgi de forma separada. L'Audiència de Barcelona es va pronunciar assenyalant la necessitat que fos així, no obstant resta pendent de pronunciar-se sobre si la separació de la causa ha de ser a partir de la càrrega (englobant altres lesions) o només amb relació a la lesió patida per Roger Español.

Finalment, atenent a la petició de l'acusació particular exercida per Irídia, l'Audiència de Barcelona va acordar la necessitat que els agents de Mossos d'Esquadra ampliessin el seu informe pericial per tal de determinar si l'efectiu en qüestió havia disparat en direcció a Roger Español abans del tret que li va causar la lesió. Aquest aspecte ha estat reiterat per l'acusació particular, aportant vídeos i captures de pantalla que podrien acreditar tres trets: en el cas del primer es desconeix si és amb salva o projectil, el segon és amb projectil i el tercer és el tret lesiu. Així mateix, l'Audiència va acordar també que el cos de Mossos d'Esquadra determinés la ubicació dels superiors jeràrquics de l'escopeter durant aquests trets.

En relació amb les escoles Mediterrània i Pau Claris, cal destacar que es va demanar i acordar la declaració com a investigats de dos Caps de Grup responsables de l'actuació en dites escoles, incrementant el nombre d'agents investigats per tot l'operatiu de l'1 d'octubre de 2017 fins a 64. Aquest any també s'ha iniciat la feina conjunta entre Irídia i les acusacions populars Òmnium Cultural i l'Assemblea Nacional Catalana per l'elaboració d'una pericial d'anàlisi del material audiovisual que consta a la causa relativa a 16 de les escoles objecte d'investigació.

Quant als **casos de violència institucional succeïts al CIE**, aquest 2021 s'han rebut resolucions importants de l'Audiència Provincial de Barcelona, que ha reobert la investigació de quatre denúncies arxivades després que el SAIDAVI interposés els corresponents recursos de reforma i apel·lació. Dues d'elles són en relació amb dues situacions de maltractament que es van produir en un context d'aïllament de dues persones per ser positives o contactes estrets de Covid-19. Ambdues van descriure unes condicions de quarantena i aïllament durant 10 dies absolutament inhumanes i degradants, tant pel propi espai on es trobaven com pel tracte rebut per part d'alguns dels agents que els custodiaven. Les dues van arribar fins al punt d'autolesionar-se i van patir agressions per part d'agents del cos Nacional de Policia. Ambdós denunciants van ser deportats abans de prendre'ls-hi declaració, malgrat que des del SAIDAVI es va sol·licitar expressament al Jutjat de Guàrdia corresponent que se suspenguessin les expulsions per garantir el curs de les investigacions.

El tercer cas s'havia arxivat sense prendre declaració al denunciant ni als testimonis, i ha estat reobert per la Secció Sisena de l'Audiència Provincial de Barcelona, precisament remarcant la necessitat que els Jutjats realitzin una tutela judicial reforçada en els casos de maltractaments i tortures. La resolució té en compte també que la situació de privació de llibertat en què es realitza el delictes comporta l'existència de poques proves i que, per tant, els tribunals han de fer un esforç indagatori en aquests casos concrets. Així mateix, senyala la gran importància de la declaració de la persona denunciant, que en molts casos és la prova principal del delictes, com succeeix també amb infraccions d'altra índole. També apunta diverses irregularitats presents en el cas, com la inexistència de càmeres de videovigilància en alguns punts foscos de l'interior del CIE sense explicació aparent, o la manca d'exhaustivitat dels informes realitzats pel servei mèdic del Centre. Es tracta, per tant, d'una interlocutòria exemplar d'acord amb una aplicació garantista de drets humans segons la normativa espanyola, internacional i la jurisprudència consolidada.

El quart cas serveix especialment per exemplificar una dinàmica reiterada per part del Ministeri Fiscal: no impulsar la investigació de les tortures i maltractaments i, fins i tot, obstaculitzar-la. El cas parteix d'una denúncia interposada per un noi intern al CIE de la Zona Franca, el mes de gener de 2020, per un delictes contra la integritat moral i lesions. Malgrat la gravetat dels fets, el Ministeri Fiscal va sol·licitar al Jutjat d'Instrucció que transformés el procediment a delictes lleu i el jutjat va acceptar la petició. A finals d'any, l'Audiència Provincial de Barcelona va estimar el recurs d'Irídia i va ordenar al Jutjat investigar els agents del cos Nacional de Policia identificats per un delictes contra la integritat moral, a més del delictes de lesions. Com en els altres casos, el noi va ser deportat poc després de denunciar els fets. Tanmateix, en haver retornat, ha estat possible dur a terme la declaració de forma presencial. No obstant, resulta especialment greu que el Ministeri Fiscal hagi sol·licitat que s'informi a la Subdelegació del Govern per tal que un cop se celebri el judici el denunciant sigui retornat al seu país d'origen. Aquesta és una petició dirigida a evitar que la persona es personi al judici en què declara com a víctima, comportant, clarament, l'absolució dels agents per mancar la prova més essencial: el seu testimoni. Resulta absolutament intolerable que qui ha de vetllar per l'interès legal prioritzi una qüestió administrativa a la investigació de la tortura i els tractes o penes cruels, inhumanes i degradants.

Així mateix, també quant al CIE, es destaca que aquest any han acabat de declarar els 11 agents imputats per uns fets de setembre de 2017. És a dir, quatre anys més tard que vàries persones denunciessin haver patit agressions greus en diversos espais -sales i lavabos- del Centre, on no hi havia càmeres de video-vigilància, com a represàlia per haver protagonitzat un intent de motí. Durant les seves declaracions els agents investigats han mantingut una versió exculpatòria de la seva actuació i han explicat que no només no van ser sancionats, sinó que se'ls va felicitar per la seva intervenció el dia dels fets.

Per últim, en relació amb els casos de presó, es posa de manifest que la tramitació d'alguns processos judicials s'ha vist obstaculitzada per la situació de bloqueig en què es troba la Secció Novena de l'Audiència Provincial de Barcelona des de mitjans de 2020. Més concretament, 4 dels 8 litigis actius durant aquest 2021 han estat parcialment paralitzats, a l'espera que es resolguin els recursos d'apel·lació interposats davant l'Audiència Provincial -i que pertoquen a aquesta secció- contra la decisió de sobreseïment i arxiu dels Jutjats d'Instrucció de Martorell. En vista d'això, es posa de manifest que la situació de bloqueig de la Secció Novena ha generat una greu afectació als drets fonamentals de les persones ateses pel SAIDAVI, atès que els procediments han quedat en punt mort. Aquesta situació esdevé encara més greu si es té en compte que tots els recursos d'apel·lació que s'interposen contra les resolucions dels Jutjats d'Instrucció de Martorell s'han de tramitar a la Secció Novena de l'Audiència Provincial de Barcelona, per ser l'òrgan competent. Cal tenir en compte que els jutjats de Martorell són els competents per investigar els fets ocorreguts als centres penitenciaris de Brians 1 i Brians 2. D'aquesta manera, la situació de bloqueig ha afectat notablement als processos de denúncia de situacions de maltractament i tortures en aquests centres, que són les presons amb més població de Catalunya.

Atenent a la gravetat de la situació, des del SAIDAVI s'han presentat escrits d'impuls processal davant la Secció Novena en els quatre procediments paralitzats, per tal de sol·licitar que l'Audiència Provincial de Barcelona resolgui els recursos i es pugui prosseguir amb els mateixos. Així mateix, s'ha sol·licitat a l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona que requereixi a l'Audiència Provincial per tal d'esmenar la situació de bloqueig en què es troba la Secció Novena, i així evitar dilacions en els procediments judicials iniciats per casos de violència institucional als centres penitenciaris de Brians 1 i Brians 2.

Al llarg de l'any 2021 han finalitzat 12 casos. Aquesta xifra és una clara mostra de la dificultat de tirar endavant investigacions efectives i portar a judici els casos de violència institucional, tal i com es recull més endavant, en l'apartat de vulneració del dret a la tutela judicial efectiva. D'aquests, 5 pertanyen a l'àmbit de la privació de llibertat (3 de presó i 2 de CIE), 6 són casos en context de protesta i 1 d'espai públic.

El principal motiu d'arxiu dels casos en l'àmbit de presó és la inexistència de prova perifèrica més enllà de la declaració de la pròpia persona afectada. Això suposa una clara mancança a l'hora de trencar la dinàmica d'impunitat. Es tracta de casos en què no acostuma a haver-hi testimonis dels fets més enllà dels funcionaris de presons denunciats i rarament es disposa d'imatges o documentació que acreditin els fets. A més, la declaració de la persona afectada es veu menystinguda, moltes vegades, per l'injust estigma que pesa sobre les persones preses.

Pel que fa als casos ocorreguts al CIE, un dels principals obstacles que es troba el Servei és la immediata deportació de la persona afectada un cop ha interposat la denúncia. Aquest fet dificulta enormement la continuació del procediment penal, ja que normalment la prova principal és el testimoni de la persona deportada, amb qui costa molt recuperar el contacte.

Per acabar, els casos de protesta i espai públic es caracteritzen, principalment, per la dificultat o impossibilitat d'identificar l'agent autor dels fets; o bé per la concepció que les actuacions policials es troben emmarcades en un ús de la força proporcional. Per això, en molts casos s'acorda el sobreseïment de la instrucció per considerar que no consta que s'acreditin indicis de cap conducta criminal.

2.3. Impactes psicosocials de la violència institucional en els casos atesos pel Servei

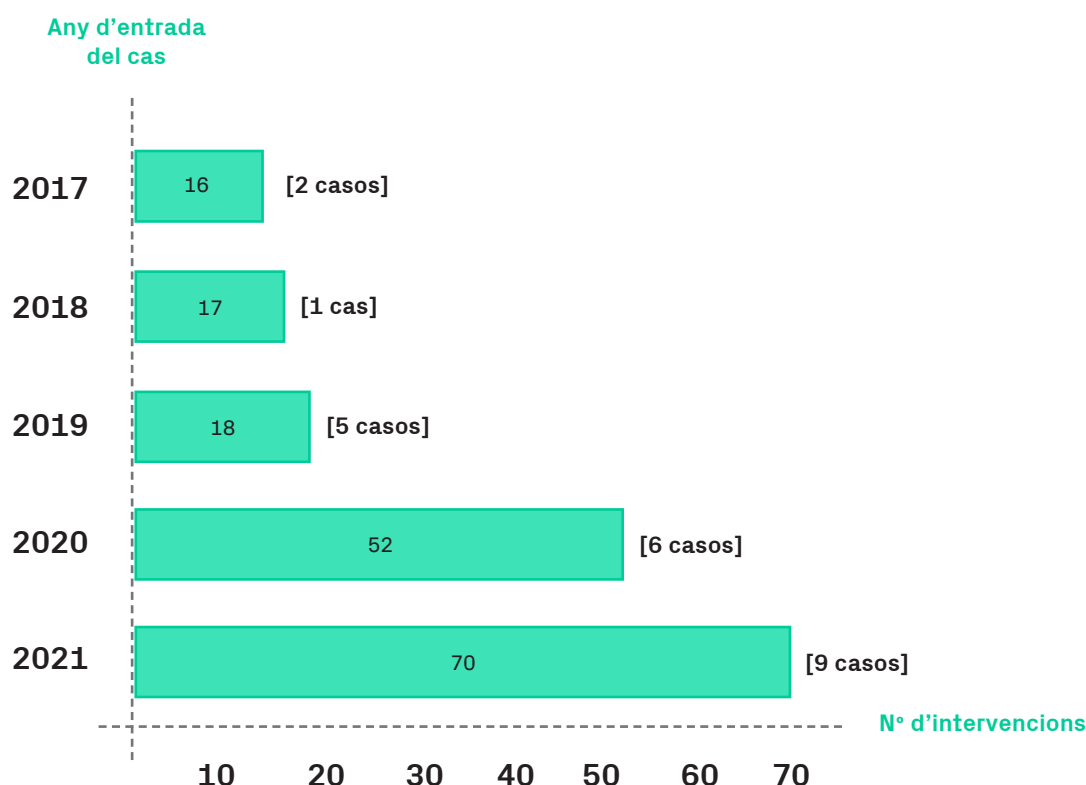
Durant el 2021 l'àrea psicosocial del SAIDAVI ha realitzat **236 intervencions psicosocials**. Aquestes intervencions consisteixen en sessions d'acompanyament individual, visites psicojurídiques, redacció d'informes de valoració psicològica i acompanyaments judicials. La gran majoria d'actuacions han estat sessions d'acompanyament individual. Del total de 236, **173 intervencions psicosocials pertanyen a casos de litigi i 63 a casos de l'Àrea d'Assessorament i Seguiment**. Es detecta un increment en el nombre d'intervencions en comparació amb el 2020, que confirma una tendència a l'alça any rere any.

En total s'ha atès a **38 persones** en aquestes 236 intervencions. D'aquestes, 31 són afectades directes de casos de litigi o assessorament i seguiment i 5 són familiars de les persones afectades. Per últim, s'han atès dos casos que només requerien atenció psicosocial, sense acompanyament o representació jurídica.

El següent gràfic mostra els casos de litigi que han necessitat una atenció i un seguiment psicosocial al llarg del 2021, en funció de l'any d'entrada del cas. S'observa que el 41% de les intervencions corresponen a casos que han entrat al 2021, el 30%, a casos de 2020 i el 29% restant a casos que van entrar entre el 2017 i el 2019. És important destacar, com es mostra al gràfic, que tot i que la majoria d'intervencions corresponen a casos pertanyents al 2021, el seguiment psicosocial s'allarga en el temps i les persones afectades requereixen un acompanyament prolongat, d'entre un i dos anys, i fins i tot més en algunes ocasions.

Aquest gràfic també mostra la rellevància de les afectacions psicosocials en la violència institucional; que s'observa tant en el nombre d'intervencions anuals realitzades (en increment cada any) com en el manteniment del seguiment al llarg dels anys. Aquest últim aspecte fa obvi que les conseqüències psicosocials són d'alt impacte i requereixen atenció especialitzada i prolongada.

Intervencions psicosocials realitzades al 2021 en casos de litigi estratègic, segons l'any d'entrada del cas

Al llarg del 2021 el servei d'atenció psicosocial del SAIDAVI ha observat els següents impactes i afectacions psicosocials, que s'agrupen en 3 blocs: **i)** afectacions relacionades amb la naturalesa dels fets, esdeveniments d'alt impacte emocional; **ii)** afectacions relacionades amb la naturalesa del tipus de violència rebuda i el tipus d'agressor (violència institucional); i **iii)** afectacions relacionades amb el procediment judicial i la manca de reconeixement de la violència institucional per part de les administracions. Cal esmentar que les diferents afectacions s'entrellacen entre elles i que aquesta divisió serveix únicament per donar valor i entendre les especificitats de les conseqüències psicosocials de la violència institucional. Per altra banda, és important destacar altres afectacions secundàries que també són conseqüència de l'agressió rebuda, com les sociolaborals o les relatives a la situació administrativa.

En primer lloc, les **afectacions relacionades amb la naturalesa dels fets** normalment apareixen en un primer moment després de l'agressió. Estan relacionades amb el fet que l'esdeveniment viscut és d'alt impacte emocional. Les simptomatologies psicològiques predominants són d'estrès agut, durant el primer mes, i d'estrès posttraumàtic si es mantenen després d'aquest temps. Les principals manifestacions de l'estrès agut i l'estrès posttraumàtic són símptomes intrusius, conductes evitatives, alteracions cognitives i de l'estat d'ànim i alteracions rellevants de l'alerta i la reactivitat.

Aquestes afectacions apareixen en un gruix rellevant dels casos que s'atenen al Servei, amb major o menor gravetat. Els diagnòstics de Trastorn per Estrès Agut i de Trastorn per Estrès Posttraumàtic són especialment greus i invalidants per a la persona, i sovint s'agregen a causa de la seva invisibilització en l'àmbit de la violència institucional, així com de la deslegitimació d'aquest tipus de violència. El servei psicosocial del SAIDAVI utilitza per al cribatge i detecció de l'estrès agut i l'estrès posttraumàtic l'Inventari d'Estrès Posttraumàtic (PCL-5) (versió en llengua castellana), compost de 17 ítems, que ofereix una puntuació total i 3 puntuacions desglossades per tipologia de símptomes.

En segon lloc trobem les **afectacions relacionades amb la naturalesa del tipus de violència rebuda i tipus d'agressor**. Aquests tipus d'impactes són els relatius al fet que la violència rebuda és per part de l'administració i les implicacions en termes d'afectació psicosocial que té aquest aspecte. Sobretot estan relacionats amb la manca de reconeixement i el fet que la mateixa administració perpetua la impunitat en aquests casos. Les principals afectacions detectades són les següents:

- Danys a la dignitat: limiten a la persona afectada en impactar en la seva autoestima i en el propi reconeixement com a subjecte mereixedor de respecte i protecció. Aquest dany a la dignitat està profundament lligat a la sensació d'indefensió.
- Inseguretat a l'hora de fer ús de l'espai públic per por a la presència de cossos de seguretat.
- Trencament de creences bàsiques com la justícia i la bondat de l'ésser humà, entre d'altres.
- Conductes d'aïllament social que es manifesten en comunicació de l'experiència, bloqueig en el processament d'emocions i pèrdua de confiança en l'ésser humà.
- Afectació a l'autoestima i l'autoimatge, així com desvaloració de la pròpia persona.
- Afectació en la projecció de futur en les diferents esferes que componen la seva vida.
- Trencament de la vida: tot allò referent a la violència patida esdevé el centre del dia a dia de la persona.
- Internalització de la por.

Persona atesa pel Servei durant el 2021

Valentina Lazo

En tercer lloc hi ha **les afectacions relacionades amb el procediment judicial i la manca de reconeixement de la violència institucional per part de les administracions**. Aquestes afectacions estan associades a la impunitat que existeix en aquest tipus de violència, perpetrada per les administracions i els agents involucrats en els processos judicials. A més, aquesta impunitat genera revictimització en els processos d'investigació o enfront qualsevol compareixença davant l'autoritat.

La impunitat afegeix al patiment de la violència viscuda la destrucció de creences i valors, així com l'alteració de normes i regles de convivència social. A llarg termini, cronifica els efectes psicosocials de les violacions de drets humans, obstaculitza les formes d'afrontament dels supervivents i impedeix l'evolució dels processos de dol i de memòria que les persones necessiten fer des d'un sentit reparador del dany. També genera una deslegitimació personal que fa que l'afectada transiti entre el penediment per la denúncia interposada i l'esperança de veure materialitzada la justícia. En l'àmbit social i comunitari causa una reducció de la construcció de confiança de la gent cap a les autoritats involucrades en impartir justícia.

Per evitar les conseqüències esmentades, des del Servei psicosocial del SAIDAVI es realitza acompanyament al llarg de tot el procés judicial. D'una banda, per evitar la revictimització i per donar significat i sentit al procés judicial, que en moltes ocasions dista molt de ser reparador. Per aquest motiu, resulta essencial acompanyar el malestar que genera la impunitat, resignificant el procés per tal de recuperar elements de l'experiència viscuda que sí puguin ser reparadors. Per exemple, una reacció social de suport o aliances amb altres persones o col·lectius que hagin passat pel mateix. Acompanyar per donar sentit a l'experiència viscuda és un element protector i ajuda a prevenir la revictimització i l'impacte de la impunitat. D'altra banda, explicar a les persones afectades com funciona el procés judicial i les dificultats de denúncia d'aquest tipus de violència també contribueix a protegir-les i a prevenir el malestar esmentat.

3. VULNERACIONS DE DRETS

3.1. Descontrol de la seguretat privada

El 9 juny de 2021 la Sra. F.B. va anar a un centre comercial de Barcelona a mirar botigues i a bescanviar uns pantalons. Mentre es trobava a la botiga, una treballadora va avisar un guàrdia de seguretat al·legant que la Sra. F.B. havia intentat sostreure uns pantalons sense pagar. En aquell moment van arribar dos guàrdies de seguretat i un d'ells va començar a increpar la Sra. F.B., que es va defensar explicant que no era cap lladre i que els pantalons no eren robats, sinó que venia a efectuar un canvi de talla. Al seu torn, va mostrar a la dependenta el tiquet de compra amb una data anterior als fets. Tot i així, els vigilants de seguretat van ordenar a la Sra. F.B. que marxés de la botiga. Ella s'hi va negar atès que volia que hi anessin els Mossos d'Esquadra pel tracte vexatori rebut. Va estar mitja hora esperant a l'establiment. Durant aquest temps els vigilants la van amenaçar dient-li que era millor que marxés, que sinó li passaria alguna cosa pitjor, i que trucarien ells a la policia i dirien que era ella qui els estava insultant. Així mateix, li van impedir fer ús del seu telèfon mòbil per gravar la situació i fer fotografies. En vista que la policia no es personava al lloc, la Sra. F.B. va decidir marxar, moment en què els vigilants de seguretat la van començar a seguir pel centre comercial. En un moment donat, la van agafar cadascun per un braç mentre ella cridava que la deixessin anar. Tot seguit la van escorcollar, arribant fins i tot a pujar-li la samarreta fins més amunt dels pits davant de les persones que passaven pel centre comercial. Després la van traslladar a la força a una sala de control del centre comercial, on van donar-li empentes contra la paret mentre li deien frases com *“vete a la mierda”*, *“venís aquí para robar”*, *“coño”* o *“entra ya basura”*. Ella va voler enregistrar el que estava passant amb el telèfon mòbil i els vigilants van intentar treure-li, sense aconseguir-ho. També van agafar-li les bosses què duia, amb roba que havia comprat en altres botigues, i van regirar el seu contingut. Els vigilants van marxar deixant-la allà tancada, sense donar-li cap explicació, i fent cas omís a les peticions de la Sra. F.B. per a que la deixessin sortir. Al cap d'uns minuts la Sra. F.B., molt nerviosa, va trucar un amic perquè l'ajudés i truqués la policia, atès que la tenien retinguda contra la seva voluntat.

(...) Quan van arribar els agents dels Mossos d'Esquadra la Sra. F.B. tenia molta ansietat. Els agents van demanar-li que parés de cridar i, mentre feien comprovacions i revisaven les càmeres de seguretat, la van deixar tancada a la sala i li van sostreure el mòbil quan els va enregistrar amb el mateix. No va ser fins que havia transcorregut una hora, aproximadament, que els agents van obrir la porta, van retornar-li les bosses i li van dir que podia marxar. Ella els va ensenyar les marques i lesions que tenia al cos, però li van dir que anés al metge i denunciés després, sense tramitar cap denúncia allà mateix. També es van negar a facilitar-li la identificació dels vigilants de seguretat, petició que ella havia formulat per tal d'interposar la denúncia, al·legant que ells ja els identificarien.

Com a conseqüència dels fets, la Sra. F.B. va patir dermoabrasions als dos braços i lesions al colze i al tòrax. També va necessitar que li receptessin medicació per l'ansietat i per les dificultats per dormir. Durant el primer mes d'ençà de l'agressió, la Sra. F.B. ha patit un quadre d'estrès agut reactiu a la situació viscuda i, a causa del tracte discriminatori rebut, els següents mesos ha tingut simptomatologia ansiosa i afectacions a la percepció del jo derivades de la humiliació percebuda.

El dia següent dels fets, el 10 de juny, la Sra. F.B. va interposar una denúncia a la comissaria dels Mossos d'Esquadra. Malgrat la gravetat dels successos, el Jutjat no la va tramitar, i va donar curs únicament a l'atestat realitzat pels Mossos d'Esquadra com un procediment per un delictes lleus de lesions i de furt contra la Sra. F.B. i per un delictes lleus de lesions, amenaces i coaccions contra un dels agents de seguretat privada.

Dades respecte els casos atesos pel Servei:

Aquest és un dels casos que el Servei d'Atenció i Denúncia davant Situacions de Violència Institucional (SAIDAVI) ha atès aquest 2021 amb relació a actuacions desproporcionades per part d'agents de seguretat privada. Aquest any el Servei ha rebut 9 denúncies per casos d'aquest tipus.

Aquesta situació no és nova, de fet, el passat 2020 es va informar de la sentència condemnatòria d'un cas atès pel Servei que consistia en una agressió per part d'un guàrdia de seguretat privada de Renfe. Els fets, tal com consten a la sentència ferma, són els següents:

"El 27 de desembre de 2015 quan D.S.L. es trobava desallotjant, al costat d'altres companys i en l'exercici de les seves funcions, a tres o quatre persones (manters) del vestíbul de l'estació de Renfe de Plaça Catalunya es va acostar al lloc L.N.G. que va començar a gravar aquesta actuació amb el seu telèfon mòbil en veure que el grup de vigilants del qual formava part l'acusat i el grup de persones discutien a crits. Davant això, l'acusat va requerir a la Sra. L.N.G. perquè deixés de gravar i, veient que la interpel·lada ignorava tal requeriment, i sabent que la seva acció afectaria la integritat corporal de L.N.G. va esgrimir contra ella la seva defensa reglamentària propinant-li un cop a la mà esquerra amb la qual sostenia el telèfon que li va ocasionar la fractura de la falange distal del primer dit de la mà".

El vigilant de seguretat va ser condemnat de conformitat, tal com va decidir la persona afectada, a 1 any de presó per un delict de lesions i al pagament de 6.800 euros en concepte de Responsabilitat Civil.

Si bé el Servei ja havia atès anteriorment casos de violència per part de guàrdies de seguretat privada, el 2021 s'ha detectat un augment de la gravetat dels mateixos. Això ha anat acompanyat, en moltes ocasions, d'actuacions arbitràries, racistes i discriminatòries, de molta violència, fins i tot podent ésser considerades detencions il·legals.

Dels 9 casos que han arribat al Servei, 6 van tenir lloc en estacions de transport públic, (3 de metro i 3 de Renfe). En dos dels casos la persona afectada era menor d'edat i **en 6 dels 9 s'al·lega que hi va haver un component de discriminació** (en 5 per racisme i en 1 per discapacitat). **En 3 dels casos,** a més d'una actuació desproporcionada, es va dur a terme el que es considera des del Servei com una detenció il·legal de la persona i **en 4 casos les lesions físiques o afectacions psicològiques van ser greus.**

Xifres de l'externalització de la seguretat a empreses privades:

La seguretat privada en els espais i serveis públics ha esdevingut una pràctica habitual per part de les administracions públiques per tal de, suposadament, millorar-ne l'eficiència i optimitzar els recursos. S'executa en el marc de l'externalització, és a dir, la pràctica que consisteix en la cessió de la gestió d'un servei que inicialment assumeix l'administració pública a un ens privat.

Segons l'informe del Síndic de Greuges de 2016⁴, aquell any a Catalunya hi havia **12.537 vigilants de seguretat** en actiu treballant per a empreses de seguretat que presten serveis de vigilància. Per entendre la magnitud d'aquesta xifra és necessari comparar-la amb els **16.600 efectius dels Mossos d'Esquadra** o els **10.700 policies locals** que hi havia en el mateix període a tota Catalunya.

Regulació de la Seguretat Privada:

La seguretat privada és un sector que pot afectar o interferir de moltes maneres amb la garantia dels drets de les persones. La ciutadania ha de veure protegits els seus drets tant quan es relaciona amb les forces i cossos de seguretat de l'Estat, que són públiques per definició, com quan es relaciona amb algun servei de seguretat privada. A tal fi, és indispensable que l'administració assegurí la transparència en la normativa i regulació de l'actuació dels agents de seguretat privada i de les empreses i la seva contractació. Així mateix, resulta essencial que dugui a terme la necessària tasca de control i sanció en casos de mala praxis per part d'agents d'aquest àmbit.

La seguretat privada en funcions de seguretat pública es troba regulada principalment a nivell estatal, per la Llei de Contractes del Sector Públic i el Reial Decret Llei 3/2020 pel que fa a la contractació per part de l'administració i externalització de serveis. La Llei 5/2014, de 4 d'abril, de Seguretat Privada i el seu Reglament, el Reial Decret 2364/1994, de 9 de desembre, regulen l'exercici de l'activitat de les empreses de seguretat privada. A nivell català, l'any 2017 es va publicar el «Codi de bones pràctiques per als serveis de seguretat privada» a través de la Resolució INT/671/2017, de 27 de març.

Les competències en la matèria es troben repartides entre l'àmbit estatal i autonòmic. Ara bé, les competències relatives a l'autorització, inspecció, control i sanció de les activitats i serveis de seguretat privada que es duguin a terme a Catalunya i la incoació dels expedients respecte activitats infractores estan cedides a la Generalitat de Catalunya⁵.

Gran part de la regulació sobre seguretat privada se centra principalment en l'externalització pròpiament dita, la contractació pública de les empreses proveïdores d'aquest servei, les condicions laborals i la necessària coordinació entre aquesta i les forces i cossos de seguretat. En canvi, les referències als estàndards d'actuació dels agents respecte als drets humans i als drets de la ciutadania són més aviat escasses. En concret, l'article 8 de la Llei de Seguretat Privada⁶ estableix els principis rectors d'aquesta activitat, que

4. Síndic de Greuges de Catalunya, *Informe sobre la Seguretat Privada a Catalunya* (Catalunya: juny de 2016).

5. Normativa rellevant: Article 149.1.29 de la Constitució Espanyola (CE) que atribueix a l'Estat la competència en matèria de seguretat pública; article 13.1 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que estableix la creació de la policia autonòmica; article 12.2.h) de la Llei 10/1994 de 11 de juliol, de la policia de la Generalitat Mossos d'Esquadra; Llei 5/2014, de 4 d'abril, de seguretat privada; Decret 35/2017, d'11 d'abril, de regulació de l'exercici de competències en matèria de seguretat privada; Resolució INT/490/2016, de 5 de febrer, de delegació de competències del conseller d'Interior en el secretari general del Departament d'Interior per a la resolució dels recursos d'alçada en matèria de seguretat ciutadana, seguretat privada, violència esportiva i espectacles públics i activitats recreatives; Resolució INT/1361/2015, de 17 de juny, de delegació de determinades facultats sancionadores de la persona titular de la Direcció General d'Administració de Seguretat en relació amb els establiments i les instal·lacions industrials, comercials i de serveis que estan obligats a adoptar mesures de seguretat; Resolució INT/2110/2014, de 10 de setembre, per la qual s'aproven els criteris orientatius per a l'aplicació de determinats aspectes de la Llei 5/2014, de 4 d'abril, de seguretat privada, a Catalunya.

6. Llei 5/2014, de 4 d'abril, de seguretat privada. Publicada al BOE núm. 83, de 5 d'abril.

s'interrelacionen amb l'article 30 sobre els principis d'actuació. Aquest article preveu, en primer lloc, que els agents de seguretat privada hauran d'actuar amb respecte a la Constitució, a aquesta Llei i als principis d'actuació enunciats per aquesta normativa, així com la resta de l'ordenament jurídic, el que inclou la normativa internacional. El mateix article preveu el necessari bon ús de les dades personals per part de les empreses i el compliment dels principis d'actuació de "legalitat, integritat, dignitat, correcció en el tracte amb els ciutadans, congruència i proporcionalitat".

A nivell del règim sancionador, destacar l'article 69⁷ sobre el règim jurídic, dins del Capítol IV, relatiu a les sancions conseqüents a l'incompliment d'aquesta llei i els articles 58 a 62 de la Llei de Seguretat Privada que preveuen les infraccions i sancions en relació amb l'incompliment de la Llei. Així doncs, segons la Llei de Seguretat Privada⁸ aquells vigilants que incorrin en una infracció molt greu s'enfronten o bé a una multa de 6.001 a 30.000 euros o a l'extinció de l'habilitació, que comporta la prohibició de tornar a obtenir-la per un termini d'entre un i dos anys. En cas d'incórrer en una infracció greu la multa és de 1.001 a 6.000 euros i pot incloure o no la suspensió de l'habilitació temporal, per un termini d'entre 6 mesos i un any. Per la comissió d'una infracció lleu s'imposarà una advertència i es podria imposar o no una multa de 300 a 1.000 euros.

A la Llei de Seguretat Privada es consideren infraccions molt greus del personal l'exercici abusiu de les seves funcions envers els ciutadans⁹ o la realització, ordre o tolerància, en l'exercici de la seva actuació professional, de pràctiques abusives, arbitràries o discriminatòries, inclòs l'assetjament, que comportin violència física o moral, quan no constitueixin delictes. Tanmateix, cal destacar que el "Reglament de Seguretat Privada" és anterior a la pròpia Llei¹⁰, i les infraccions que s'hi preveuen no són equivalents. Per exemple, les conductes anteriorment esmentades no estan incloses al reglament com a infraccions molt greus. De fet, el reglament classifica com a greu, en lloc de molt greu, la comissió d'abusos, arbitriariats o violències contra les persones o la falta de proporcionalitat en les seves actuacions. D'acord amb la disposició derogatòria única de la Llei (i a la pròpia jerarquia de les normes), aquesta preval per sobre del Reglament. Tanmateix, no resulta operatiu i pot dur a confusió -especialment entre el propi personal de seguretat privada- que hi hagi contradicció en la pròpia normativa, especialment en una matèria tan sensible com el règim administratiu sancionador aplicable.

D'altra banda, d'acord amb la memòria del Departament d'Interior de 2020¹¹, aquell any es van tramitar 66 expedients sancionadors en relació amb serveis de seguretat privada. Això no obstant, es desconeix

7. Precepte modificat per la disposició final 7ª de la Llei Orgànica 7/2021, de 26 de maig, que està en vigor des del 16 de juny del mateix any que deriva a l'aplicació del règim sancionador de la llei 39/2015, d'1 d'octubre del Procediment Administratiu Comú en les Administracions Públiques i la Llei 40/2015 del Règim Jurídic del Sector Públic.

8. Article 62, Llei 5/2014, de 4 d'abril, de seguretat privada. Publicada al BOE núm. 83, de 5 d'abril.

9. Article 58.1.h Llei 5/2014, de 4 d'abril, de seguretat privada.

10. La Llei és de 4 d'abril de 2014, mentre que el Reglament de Seguretat Privada es va aprovar per Real Decret 2364/1994, havent-se'n realitzat la darrera modificació l'any 2010. Es pot consultar la normativa al següent enllaç: <http://www.interior.gob.es/web/servicios-al-ciudadano/normativa/reales-decretos/real-decreto-2364-1994-de-9-de-diciembre#Seccion%202%C2%AA%20Personal%20de%20seguridad%20privada>

11. Departament d'Interior. *Períodes d'informació prèvia, expedients sancionadors i resolució de recursos de seguretat privada* (Catalunya: 2020), p. 97, taula 80.

per quines infraccions, quants d'aquests han acabat amb la imposició d'una sanció i de quin tipus.

Al seu torn, el «Codi de Bones Pràctiques en matèria de Seguretat Privada»¹² fa aportacions quant a principis d'actuació referents a com es promouen les empreses i al funcionament intern de les mateixes, així com als principis que han de prevaldre en l'elaboració dels criteris de selecció de personal. Sobre el seu comportament amb la ciutadania fa referència, concretament, a la necessitat de “garantir en tot moment un tracte exemplar a la ciutadania en la prestació de serveis de seguretat privada”, incloent un “tracte no discriminatori i evitar l'ús de la força així com actuar davant de situacions de discriminació”. Finalment, inclou que “les empreses han de vetllar, també, pel correcte tracte de dades que puguin intercanviar amb els cossos policials sobre els ciutadans”.

Arxiu ↑

Finalment, es regula la creació de la Comissió Mixta de Coordinació en Seguretat Privada¹³, així com el Consell de Coordinació de la Seguretat Privada¹⁴, com a ens públics encarregats de revisar la normativa i treballar per assolir millores. Tot i així l'accés públic a la informació sobre el desenvolupament de la seva tasca és restringit i poc transparent, i no és possible trobar informació pública sobre la seva activitat.

Responsabilitat de l'Estat de garantir la supervisió i control dels serveis de seguretat privada:

Nacions Unides, en el marc de la feina feta pel Grup d'experts sobre serveis de seguretat privada civil, ha insistit que, de conformitat amb la responsabilitat primordial dels Estats de garantir la seguretat de la ciutadania, la supervisió i regulació de les activitats dels serveis de seguretat són responsabilitat dels governs¹⁵.

12. Resolució INT/671/2017, de 27 de març, per la que es publica el Codi de bones pràctiques per als serveis de seguretat privada.

13. Orden INT/315/2011, de 1 de febrero, por la que se regulan las Comisiones Mixtas de Coordinación de la Seguridad Privada. Publicada al BOE núm. 42.

14. Decret 233/1998, de 30 de juliol, pel qual es crea el Consell de Coordinació de la Seguretat Privada

15. Grupo de expertos sobre servicios de seguridad privada civil, *Informe Servicios de seguridad privada civil: su papel, supervisión y contribución a la prevención del delito y la seguridad de la comunidad* (Viena: 24 d'agost de 2011), disponible en línea a: UNODC/CCPCJ/EG.5/2011/CRP.1

En l'informe emès per aquest Grup d'Experts el 24 d'agost de 2011¹⁶ també es recollia informació de diversos Estats, entre els que es troba Espanya, sobre la utilització d'aquests serveis de seguretat privada. En aquest sentit, es remarcava que alguns Estats subratllaven el fet que l'ús d'aquests serveis de seguretat privada podien tenir conseqüències negatives degut a les falles en el seu funcionament.

Per tal d'aconseguir una supervisió efectiva cal, diu el Grup d'Experts, una regulació completa i establir mecanismes de control que poden inspirar-se en els mecanismes per a la supervisió de la policia, ja que exerceixen funcions similars de protecció dels drets de les persones, manteniment de l'ordre i seguretat. Nacions Unides recomana que s'asseguri per part de l'Estat que s'estableix un òrgan regulador eficaç per a supervisar la conducta dels serveis de seguretat privada, que inclogui a més la supervisió de la seva capacitat¹⁷.

El mateix informe de Nacions Unides recomana també que s'estableixin normes mínimes per a la contractació i criteris de selecció del personal de seguretat privada. Aquests criteris han d'incloure nivells d'educació, restriccions per antecedents penals i normes de capacitat, entre d'altres. Finalment, és especialment rellevant la necessitat de treballar per la detecció i prevenció de qualsevol abús perpetrat pel personal o les empreses proveïdores de serveis de seguretat privada mitjançant la sensibilització del públic sobre les normes aplicables i la transparència en les funcions i deures dels vigilants. En definitiva, Nacions Unides estableix que el personal dels serveis de seguretat privada ha de considerar-se responsable en tres plans diferents: autoregulació, acció administrativa i responsabilitat penal.

Per tal de poder fiscalitzar correctament les empreses de seguretat privada i les actuacions dels seus agents, cal molta més transparència pel que fa a la implementació per part de les mateixes de l'autoregulació i l'acció de control administrativa. En relació amb aquest extrem, es plantegen diverses qüestions importants, com quins protocols interns implementen les empreses adjudicatàries dels grans contractes d'externalització de la seguretat pública, quins requisits estableixen per a la contractació dels seus treballadors, quin procediment intern existeix per què la ciutadania els pugui comunicar queixes o denúncies, o com apliquen el seu propi procediment sancionador. Dels casos atesos pel Servei, només en un es té coneixement a partir de la premsa¹⁸ que l'empresa responsable ha dut a terme un procediment intern d'investigació dels fets. Això no obstant, el resultat ha estat que Renfe ha decidit no prendre cap mesura contra els vigilants de seguretat de la companyia acusats per un jove d'agredir-lo a l'estació de Mataró, ja que considera que l'acció va ser correcta i proporcionada. En cap dels casos coneguts pel Servei consta que s'hagi derivat al Jutjat la investigació dels fets o que n'hagin informat del resultat de la investigació; malgrat haver-hi indicis d'una conducta delictiva per part dels vigilants.

16. *Ibid*, paràgraf 5.

17. *Ibid*, paràgraf 30, recomanació "e)".

18. Nota de premsa: "Renfe no prendrà cap mesura contra els vigilants acusats d'agredir un jove a Mataró", Cap Gros, 10 de novembre de 2021, consultat el 9 de març de 2022, https://www.capgros.com/actualitat/successos/renfe-no-prendra-cap-mesura-contra-vigilants-acusats-agredir-jove-mataro_804756_102.html

Pel que fa a l'administració i l'externalització de la seguretat a empreses privades, resulta necessari que es puguin establir criteris de valoració que tinguin en compte la formació que rep el personal, quins requisits s'exigeixen per a la contractació i quins protocols estableixen les pròpies empreses per prevenir conductes abusives. Així mateix, resulta necessari millorar la tasca de fiscalització i control de les empreses i del personal de seguretat privada, de manera que es garanteixi que les conductes abusives o discriminadores són degudament investigades i sancionades.

Finalment, cal destacar el rol dels agents de policia i la seva interacció amb els agents de seguretat privada en assumptes en què s'ha fet ús de la força i la persona es troba retinguda pel personal de seguretat privada. En aquest tipus de situacions resulta essencial que els agents recullin les versions de les dues parts, en format de denúncia si així ho sol·licita la persona afectada, i duguin a terme les diligències necessàries per l'esclariment dels fets, com la custòdia immediata de les càmeres de videovigilància. En alguns dels casos atesos pel SAIDAVI les persones afectades manifesten haver sentit que els agents no tenien en compte la seva versió i que es dotava de presumpció de veracitat el relat del personal de seguretat privada. En un dels casos, que s'ha denunciat per delictes contra la integritat moral (art. 173 del Codi penal), d'amenaques (art. 171 del Codi penal), de coaccions (art. 172 del Codi penal), de detenció il·legal (art. 163 del Codi Penal) i contra l'exercici de drets fonamentals dels articles 512 i 510.2 a) del Codi Penal, la persona manifesta haver seguit retinguda en una de les sales d'un centre comercial durant aproximadament una hora més després que arribessin els agents de policia. Els fets, amb un biaix clarament racista, han estat descrits a l'inici del capítol.

3.2. Incompliment del deure d'investigar de l'Estat

El dret a la tutela judicial efectiva és un dret fonamental previst a l'article 24.1 de la Constitució Espanyola i a l'article 6 del Conveni Europeu de Drets Humans. Fa referència al dret de tota persona a que un tribunal independent i imparcial, establert per la llei, escolti la seva causa de forma equitativa i pública, dins d'un termini raonable.

La jurisprudència del Tribunal Constitucional i d'instàncies internacionals és unànime en què aquest dret només es pot veure satisfet si es produeix una investigació complerta i suficient d'allò denunciat, dins dels recursos legals i proporcionals. La doctrina constitucional inclou en el marc de les exigències que es deriven del dret a la tutela judicial efectiva (art. 24.1 CE) la vessant processal de la prohibició de la tortura i dels tractes inhumans i degradants (art. 15 CE). És a dir, el deure d'investigació efectiva i suficient per part de l'Estat ha de veure's reforçat en casos de denúncies per tortura, tracte inhumà o degradant i actuacions contra la integritat física i moral¹⁹ per part de funcionaris públics o forces i cossos de seguretat. L'incompliment d'aquesta obligació de l'Estat pot constituir una vulneració de la prohibició de la tortura en si mateixa, pel fet processal de no investigar-la.

19. SSTC 69/2008, de juny, FJ 2º; 63/2010, de 18 d'octubre, FJ 2

El Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) ha condemnat en 13 ocasions l'Estat espanyol per violació de l'article 3 del Conveni Europeu de Drets Humans, referent a la prohibició de la tortura, en la seva vessant processal. És a dir, per no investigar degudament les denúncies en aquesta matèria. En un d'aquests casos també se'l va condemnar per violació de l'article 3 en la seva vessant material, és a dir, considerant provades les tortures o tracte inhumà o degradant. En les diferents sentències contra l'Estat espanyol, la jurisprudència del TEDH ha reiterat que és necessari "que es realitzi una investigació oficial eficaç que ha de poder arribar a identificar i castigar els responsables"²⁰. En parlar de la obligació de l'Estat d'investigar casos de tortura i maltractaments, el TEDH es refereix tant al poder judicial com a tots els nivells de l'administració (l'executiu) i al poder legislatiu, en la mesura que una legislació adequada contra la tortura és també un mecanisme efectiu. No obstant, malgrat les reiterades condemnes, encara hi ha serioses deficiències en les investigacions dutes a terme per part del poder judicial o en la rendició de comptes i les investigacions internes per part dels cossos policials.

Pel que fa als litigis que es representen des del Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional (SAIDAVI), s'ha identificat la vulneració al dret a la tutela judicial efectiva en diferents moments del procés judicial o en l'àmbit intern administratiu, atès que no es duen a terme investigacions eficients i suficients. Cal tenir present que els casos que el Servei assumeix com a litigi són d'especial gravetat i, tanmateix, **en el 91% s'ha produït alguna de les següents situacions en algun moment de la instrucció: i)** el jutjat o tribunal no ha garantit una investigació efectiva dels fets denunciats; **ii)** el Ministeri Fiscal no ha assumit un rol actiu per fomentar aquesta investigació; o **iii)** els cossos policials no han facilitat informació de la qual haurien de disposar (o directament en disposen) per tal d'aclarir els fets i identificar als agents o funcionaris responsables. Aquestes situacions poden comportar una vulneració del dret a la tutela judicial efectiva i, fins i tot, una vulneració del deure de l'Estat d'investigar denúncies de tortures i tractes o penes cruels, inhumans o degradants per part d'agents de les forces i cossos de seguretat del propi Estat.

3.2.1. Policia

L'obligació de l'Estat d'investigar les denúncies per tortures i maltractament com a branca de la prohibició de la tortura inclou també els cossos i forces de seguretat. Els cossos policials estan dotats de mecanismes interns per tal de controlar i fer seguiment de les seves actuacions i assegurar que aquestes es duguin a terme de forma correcta, respectant la legislació i els protocols vigents i els drets de la ciutadania. Tot i així, aquests mecanismes presenten serioses mancances que comporten que les males praxis i les actuacions delictives no siguin investigades ni sancionades. Aquestes mancances han estat recollides en l'informe realitzat per Iridia²¹ en el marc de la Comissió Parlamentària sobre el Model Policial que es va presentar el 18 de febrer de 2022²².

20. [Martínez Sala i altres c. Espanya \(02/11/2004\)](#)

21. [Iridia, Mancances als mecanismes de control del cos de Mossos d'Esquadra \(Barcelona: febrer 2022\)](#), disponible en línia a: <https://iridia.cat/wp-content/uploads/2022/02/Informe-CEMP.pdf>

22. [Iridia ha estat una de les organitzacions compareixents a la Comissió d'Estudi sobre el Model Policial que s'està duent a terme des del mes de novembre de 2021 en el marc de la Comissió d'Interior del Parlament de Catalunya.](#)

És especialment preocupant el fet que, en la immensa majoria dels casos que es representen des del Servei, ni els companys ni els superiors jeràrquics faciliten informació per a la identificació dels agents perpetradors. Tampoc s'inicien investigacions d'ofici per part dels superiors. En casos en què el jutjat requereix al departament policial corresponent informació específica sobre l'operatiu o l'actuació denunciada, s'ha identificat que en ocasions s'aporta molta menys informació de la sol·licitada o que és la mateixa unitat a la qual pertany l'agent investigat la que respon els oficis, enlloc de la Divisió d'Afers Interns. És preocupant i representatiu de tot l'anterior que de la totalitat dels **56 litigis** en curs durant el 2021, **només en 5 casos el propi cos policial hagi dut a terme la identificació dels agents responsables.**

Addicionalment, **en cap d'aquests 56 casos** consta en el procediment que s'hagin pres mesures cautelars en el marc d'un procediment sancionador mentre es du a terme el procediment penal. És important destacar que a vegades el Jutjat d'Instrucció denega aquesta sol·licitud d'informació per entendre que no és rellevant per la investigació dels fets concrets. Això, junt amb la manca de transparència, fa difícil poder saber si s'apliquen o no mesures cautelars.

Finalment, cal apuntar que només **en 10 dels 56 litigis s'ha dut a terme algun tipus d'investigació interna** per part del cos policial. D'aquests, **només en 2 casos s'ha fet d'ofici**. En els altres 8 casos s'ha realitzat aquesta investigació interna només per requeriment judicial.

Victor Serri ↑

3.2.2. Fiscalia

El sistema judicial és, sens dubte, el mecanisme extern per excel·lència per dur a terme la tasca de control dels casos de mala praxi policial. Tot i així, des del SAIDAVI s'identifiquen clares mancances per realitzar aquesta feina de forma efectiva i garantint els drets de les víctimes.

El Ministeri Fiscal juga un paper clau en aquest mecanisme, ja que en el sistema penal espanyol té la missió de promoure l'acció de la justícia en defensa de la legalitat, dels drets de la ciutadania i de l'interès públic tutelat per la llei. En el marc del procediment penal, té la funció d'instar a l'autoritat judicial l'adopció de les mesures cautelars que siguin procedents i a la pràctica de diligències encaminades a l'esclariment dels fets, així com de vetllar per la protecció processal de les víctimes, hi hagi o no acusació particular²³.

En canvi, en els procediments de denúncies presentades contra funcionaris o agents de cossos de seguretat de l'Estat que es representen des del Servei s'ha constatat que, en molts casos, el paper acusador del Ministeri Fiscal és pràcticament inexistent. En ocasions adopta, fins i tot, una postura defensiva: pren un rol contrari a la pràctica de diligències d'investigació, sol·licita el sobreseïment de les actuacions o s'oposa a la personació de l'acusació popular.

Dels 56 casos en curs aquest 2021 **només en 3 la Fiscalia ha tingut un paper proactiu** en fomentar la investigació o acusació. Aquesta xifra contrasta clarament amb els **27 casos en què el Ministeri Fiscal ha tingut un rol contrari** a la pràctica d'una investigació exhaustiva i eficaç dels fets denunciats, s'ha oposat a la personació de l'acusació particular o ha demanat l'absolució de l'acusat tot i haver-hi proves contundents. En la resta de casos el rol del Ministeri Fiscal ha estat d'**inactivitat**. De fet, aquesta inactivitat del Ministeri Fiscal en els casos de maltractament o tortura contrasta amb l'activitat acusadora que té en la resta de delictes, en què en moltes ocasions no hi ha cap acusació particular impulsant el procediment.

3.2.3. Poder Judicial

Els jutjats i tribunals han de ser els garants del dret a la tutela judicial efectiva, atès que són els responsables de dur a terme una investigació completa i imparcial dels fets denunciats. La doctrina constitucional fixa aquests criteris d'investigació eficaç. Queda establert, així, que no s'està realitzant una investigació efectiva en un cas de maltractaments o tortura quan es decideix arxivar la causa o tramitar-la per un procediment per delictes lleus quan encara no s'ha aclarit suficientment la realitat dels fets denunciats i existeixen mitjans raonables i disponibles per dissipar els possibles dubtes al respecte.

En 35 casos dels 56 en curs el 2021, en algun moment s'ha procedit a arxivar les actuacions o tramitar-les com un procediment de delictes lleus abans de practicar totes les diligències d'investigació raonables, disponibles, eficaces i pertinents.

23. Article 3 de l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal.

En 25 d'aquests, l'Audiència Provincial ha estimat el recurs interposat per Irídia contra el sobreseïment o la tramitació de delictes lleus i ha ordenat al jutjat d'instrucció reobrir les actuacions o transformar el procediment en diligències prèvies, precisament per no incórrer en una vulneració del dret a la tutela judicial efectiva. En alguns dels restants, encara s'està a l'espera de resolució.

És especialment rellevant assenyalar que aquest any un dels casos del Servei ha estat arxivat definitivament sense haver-se practicat les diligències mínimes d'investigació, com poden ser la declaració de la persona denunciante, d'un testimoni presencial o la declaració en qualitat d'investigat de l'agent de Mossos d'Esquadra responsable de l'operatiu. Aquest arxiu definitiu sense ni tan sols prendre declaració a la persona afectada té una afectació directa en la impunitat d'uns fets molt greus, dels drets de les víctimes del delictes i del dret a la tutela judicial efectiva. És per això que s'ha interposat un recurs d'empara davant del Tribunal Constitucional, tal i com s'exposava a l'apartat de litigis actuals²⁴.

3.2.4. Col·legi de l'Advocacia

Una altra vessant de la vulneració del dret a la tutela judicial efectiva es produeix per les mancances en el dret a l'assistència lletrada i el dret a la defensa de les persones afectades per violència institucional. En la fase d'assessorament i seguiment que es du a terme des del Servei s'ha identificat que, en nombroses ocasions, hi ha una aplicació restrictiva dels drets de la víctima²⁵ en els casos de denúncies per maltractament policial. Per una banda, es detecta que en ocasions els Jutjats no informen les persones denunciants sobre les resolucions de sobreseïment i arxiu dels seus casos. Malgrat l'obligació legal de fer-ho, no se'ls notifica que s'ha posat fi al procediment ni se'ls informa de la possibilitat de recórrer.

El mateix succeeix amb les resolucions en què s'acorda tramitar la denúncia com un procediment de delictes lleus. Moltes vegades no es notifica a la persona afectada, i se la cita directament a judici sense que hagi pogut interposar el recurs corresponent davant la tramitació del procediment per delictes lleus. Aquest fet és especialment preocupant, atès que en els procediments per delictes lleus no és obligatòria l'assistència lletrada. D'aquesta manera, el fet que la persona tingui un advocat o advocada d'ofici depèn de la voluntat o dinàmica del propi jutjat, si és que així ho sol·licita la persona denunciante. En les ocasions en què es denega l'assistència lletrada d'ofici, les persones afectades es troben soles en un procediment contra agents de l'autoritat que a més pateix totes les mancances esmentades en els apartats anteriors.

En aquest sentit, la intervenció d'un advocat o advocada especialitzada en els moments anteriors a la presentació de la denúncia per tal de preservar prova, en la interposició de la mateixa i al llarg del procediment, és fonamental per tal que les persones que pateixen violència institucional puguin conèixer els seus drets, rebre un correcte assessorament jurídic i veure salvaguardats els seus interessos. **Des d'Irídia, fa temps que s'ha identificat la necessitat de la creació d'un torn d'ofici específic especialitzat en violència institucional.** Aquest tipus de violència inclouria els casos en què una persona al·legui haver

24. Detallat a la pàgina 8 del present informe.

25. Previstos a la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la Victima.

estat víctima d'un delict contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal perpetrat per un funcionari públic o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència.

Aquest torn hauria d'estar integrat per professionals amb coneixements jurídics específics, així com formació amb perspectiva psicosocial, per tal de poder acompanyar la persona afectada en els moments anteriors a la formalització de la denúncia, tot assegurant la prova, durant la interposició de la mateixa i al llarg del procediment que s'inicia amb ella. És a dir, un servei especialitzat que compti amb els coneixements específics per assessorar i representar les persones que han estat víctimes d'aquests delictes i que pugui oferir la possibilitat de sol·licitar assistència jurídica gratuïta per exercir l'acusació particular en procediments judicials.

3.3. Invisibilització dels impactes psicosocials de la violència institucional

Durant el 2021 l'equip psicosocial d'Irídia ha continuat treballant per visibilitzar els impactes psicològics de la violència institucional al llarg del procediment judicial. En aquest sentit, l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLOFC) és l'encarregat de realitzar les exploracions forenses per determinar la relació entre les lesions físiques o psicològiques i els fets denunciats, així com els impactes causats. En els casos de sospita de tortura o maltractament durant la detenció o custòdia, els metges forenses tenen l'obligació d'aplicar el «Protocol d'Actuació Medicoforense d'al·legació a la tortura o maltractament» aprovat l'abril del 2016. Aquest contempla l'ús del Protocol d'Istanbul, el «Manual per la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants» (el primer document conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències, adoptat per l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans l'any 2000), que consta d'un apartat específic per avaluar les lesions psicològiques.

Tanmateix, el «Protocol d'Actuació Medicoforense d'al·legació a la tortura o maltractament» previst per l'IMLOFC no reflecteix la totalitat del Protocol d'Istanbul, i per tant es du a terme un examen de la persona molt menys exhaustiu. Això es reflecteix sobretot en la part relativa a l'exploració psicològica, en què només hi ha un apartat d'estat mental i no s'especifiquen les proves psicològiques administrades, ni altres aspectes com el funcionament social i les queixes psicològiques actuals. A més, no inclou l'apartat de qualificació professional, on s'indica l'experiència i formació dels professionals que efectuen el Protocol d'Istanbul, com aquest preveu. Finalment, el «Protocol d'Actuació Medicoforense d'al·legació a la tortura o maltractament» recomana l'ús del Protocol d'Istanbul en cas d'al·legació de tortura o maltractament, però no ho contempla com a obligatori.

En els delictes de lesions, contra la integritat moral, detenció il·legal o d'altres en què s'hagi exercit la força per part de funcionaris públics o personal de seguretat privada en funcions públiques seria també adequat aplicar el Protocol d'Istanbul, encara que no s'hagin qualificat específicament com un delict de tor-

tura. En l'eventualitat que no sigui possible dur a terme el protocol en tots els casos, resulta imprescindible que en els exàmens forenses es detectin i facin constar els impactes i lesions psicològiques.

Precisament per deixar constància de l'afectació psicològica de la violència institucional, enguany des de l'equip psicosocial d'Irídia s'han realitzat 14 informes on es recullen els impactes detectats en l'acompanyament psicosocial que es realitza des del Servei.

Del **total de 14 informes**, un és de derivació a un servei públic especialitzat, dos són de derivació a la organització Sira, Red de Apoyo terapéutico, jurídico y psicosocial, perquè es dugui a terme l'aplicació d'un Protocol d'Istanbul, un s'ha aportat a la valoració del tribunal mèdic i la majoria, 10 informes, s'han elaborat per aportar-los al procediment judicial. Aquests últims serveixen per acreditar el seguiment psicosocial dut a terme, així com per fer constar les conseqüències, impactes i seqüeles psicològiques de l'agressió rebuda. Aportant aquests documents els metges forenses tenen més elements per valorar les lesions psicològiques corresponents i fer-les constar als informes pericials. Així mateix, s'ha realitzat en col·laboració amb Sira un «Informe d'Avaluació Pericial» que també ha estat aportat a un procediment judicial.

Això no obstant, no hauria de ser necessari haver de presentar informes psicosocials ni requerir-los de forma expressa i reiterada per tal que es dugui a terme l'exploració forense psicològica. Acreditar aquestes lesions és determinant per a la qualificació del delictes, atès que el patiment físic o mental és un dels elements del tipus penal de tortura, del delictes contra la integritat moral i del delictes de lesions (psíquiques). Al seu torn, la seva severitat també serà determinant per classificar-lo com a delictes lleu o donar-li una qualificació més greu.

Finalment, tal com s'ha constatat de manera reiterada des de l'equip de l'Àrea Psicosocial, el fet que no es valori l'afectació psicològica com a pràctica general invisibilitza lesions i impactes de la violència institucional en un gruix important de casos. Com a conseqüència, es rebaixa la gravetat del delictes, fet que es tradueix en impunitat. També es contribueix a la revictimització de la persona afectada, que no veu reflectit el seu patiment i afectacions al llarg del procediment judicial. Això li genera desconfiança i malestar amb el seu propi procés judicial.

Valentina Lazo

Persona atesa pel Servei durant el 2021

3.4. Espai públic

Durant l'any 2021 s'han atès **23 casos que han tingut lloc a l'espai públic**. D'aquests, 5 estan relacionats amb les mesures implementades en el marc de la pandèmia de la Covid-19. En aquest sentit, s'aprecia un descens respecte a l'any anterior, que pot explicar-se pel fet que les restriccions de la llibertat de mobilitat han estat menys intenses.

En relació amb el cos de seguretat implicat, tal com ja s'ha esmentat a l'inici del capítol, es destaca especialment l'augment de casos perpetrats per agents de seguretat privada en funcions de vigilància, sigui al transport públic o en centres comercials.

Pel que fa a les actuacions en si mateixes, cal posar en relleu que en 8 dels casos d'espai públic s'ha identificat una motivació discriminatoria, ja sigui per perfil ètnico-racial, orientació sexual o identitat de gènere o per qüestions relacionades amb problemes de salut mental.

Finalment, en 5 dels casos atesos l'actuació ha estat motivada perquè l'afectada s'ha interessat per una actuació policial o de seguretat privada dirigida a una altra persona, sigui qüestionant-la o fent-se visible com a testimoni.

3.4.1. Actuacions amb biaix discriminatori

El racisme, la xenofòbia, la LGTBIfòbia o la discriminació de persones amb un diagnòstic de salut mental han estat presents en algunes de les actuacions irregulars dutes a terme per part de les forces i cossos de seguretat o d'agents de seguretat privada que han arribat al Servei al llarg del 2021. Concretament, s'ha identificat un biaix discriminatori en 8 dels 23 casos que han tingut lloc a l'espai públic. Totes les circumstàncies recollides en aquest epígraf són susceptibles de ser tingudes en compte a l'hora d'interposar la corresponent denúncia o querella mitjançant la sol·licitud d'aplicació de l'agregant recollida a l'article 22 del Codi Penal.

S'ha considerat que tenen un biaix discriminatori racista o xenòfob, en primer lloc, els casos en què el perfil ètnico-racial és el que motiva l'actuació policial o dels agents de seguretat privada. En segon lloc, aquells en què aquest biaix motiva un ús més desproporcionat de la força. Finalment, en tercer lloc, aquells en què els agents han fet comentaris vexatoris i humiliants fent referència directa al perfil ètnico-racial de la persona afectada, segons la seva percepció.

El cas exposat a l'inici del capítol és un exemple d'una actuació amb motivació racista des de l'inici, amb expressions com *"vete a la mierda"*, *"venís aquí para robar"*, *"coño"* o *"entra ya basura"*. En un altre dels casos, es van emprar expressions com *"Ah, eres boliviana, nos vamos a contagiar de sarna"*.

Així mateix, la salut mental també ha estat un motiu de discriminació present en determinades intervencions policials o de seguretat privada al llarg del 2021. La manca de sensibilitat o coneixements i, especial-

ment, la inexistència de protocols d'actuació davant de persones amb problemes de salut mental poden agreujar de forma molt significativa els impactes sobre la persona sotmesa a l'actuació dels agents. En els tres casos que han arribat al Servei les persones afectades van manifestar als agents tenir acreditat un trastorn mental. Tanmateix, en cap dels casos es va tenir en compte aquesta circumstància per modificar l'actuació i intentar desescalar la situació. De fet, en un d'ells els agents van utilitzar aquesta circumstància per augmentar el patiment de la persona, que va ser objecte de frases humiliants i vexatòries relatives a aquest fet.

Per últim, en aquest període també s'ha detectat un cas de violència policial amb biaix discriminatori per raó de l'orientació sexual de la persona afectada, que va ser sotmesa a insults i vexacions.

3.4.2. Actuacions no justificades contra testimonis de presumpta violència policial

Un total de 5 dels 23 casos atesos en context d'espai públic durant el 2021 estan relacionats amb situacions en què les persones afectades s'han interessat per una actuació policial o de seguretat privada dirigida a una tercera persona o grup, o bé l'han qüestionada. Les persones que han acudit al Servei denuncien haver estat objecte d'un tracte vexatori i humiliant, d'amenaçes i en alguns casos d'agressions físiques i psicològiques per part d'agents de forces i cossos de seguretat de l'Estat o de vigilants de seguretat privada per aquest fet.

En els 5 casos les denunciants manifesten haver estat testimonis d'una actuació d'agents de cossos i forces de seguretat o de vigilància privada que els havia semblat desproporcionada; ja fos pel nombre d'agents intervinents o perquè s'estava emprant una violència o agressivitat que els semblava del tot innecessària ateses les circumstàncies. En ocasions, la denunciant senzillament s'havia interessat per l'estat de la persona o del grup sobre qui s'estava duent a terme l'actuació. En tots els casos atesos les persones afectades relaten haver estat objecte d'amenaçes per tal que deposessin la seva actitud i, en dos dels casos, els agents van acabar causant lesions a aquestes persones.

El passat 26 d'octubre de 2021 en G.C., menor d'edat en el moment dels fets, passava prop de la Plaça Catalunya de la ciutat de Barcelona quan va veure un dispositiu de Mossos d'Esquadra. El dispositiu policial, que estava format per un gran nombre d'agents (una vintena), estava envoltant a tres nois joves racialitzats. Davant aquesta desproporció, en G.C. es va aturar a observar la intervenció policial en considerar que podria ser una actuació amb biaix racista. En aquell moment, 5 dels agents se li van acostar de forma molt agressiva exigint que s'identifiqués, al·legant que havia insultat a algun agent, amenaçant-lo de dur-lo a la Fiscalia de Menors per no dur la documentació, proferint, a més de les amenaces, insults i vexacions contra ell i cominant-lo a marxar immediatament del lloc.

3.5. Protesta

3.5.1. Ús dels projectils de foam

Des del SAIDAVI (Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional) es continua detectant una vulneració de drets en relació amb l'ús dels projectils de foam en l'àmbit de la gestió de l'ordre públic en context de manifestació i protesta. Les llançadores de foam es van incorporar com a armament dels Mossos d'Esquadra l'any 2010. Des d'aleshores, especialment a partir de l'any 2014, quan es va fer efectiva la prohibició d'ús de les bales de goma per part dels cossos policials catalans, s'han utilitzat en multitud d'actuacions. En cap dels casos en què hi ha hagut persones ferides per l'impacte de projectils de foam s'ha pogut determinar de quina llançadora havia sortit el projectil a partir de la informació aportada pels agents de Mossos d'Esquadra.

Aquest any s'ha assumit un nou cas de pèrdua d'ull per l'impacte d'un projectil de foam en context de manifestació. Aquest cas torna a mostrar clarament la lesivitat d'aquestes armes, l'incompliment dels estàndards internacionals, la manca de rendició de comptes per part del superior jeràrquic sobre el terreny, la inexistència de mecanismes de traçabilitat efectiva i la falta de transparència que envolten l'ús d'aquests projectils.

Angel Garcia ↓

El 16 de febrer de 2021 es va produir una manifestació per la llibertat d'expressió i en contra de l'empresonament del cantant de rap Pablo Hasél. En passar per davant de la Comissaria de la Policia Nacional de Via Augusta, algunes persones van començar a efectuar llançaments al cordó policial que estava protegint-la, iniciant-se uns aldarulls. Davant d'aquest fet, el màxim comandament a terreny va sol·licitar autorització per utilitzar les llançadores de foam, rebent permís del cap del dispositiu des del CECOR (el Centre de Coordinació conjunt) a les 20:18:09h.

En el moment del tret, la persona afectada es trobava de peu a prop d'uns contenidors, a 22 metres del cordó policial. La força de l'impacte la va fer caure d'esquenes. Va ser auxiliada per vàries de les persones que es trobaven al lloc, que van trucar a una ambulància. A les 20:30:22h el CECOR va tenir constància que hi havia una persona ferida i va activar el SEM.

L'impacte del projectil de foam va provocar a l'afectada l'esclat del globus ocular, havent de ser intervinguda quirúrgicament i resultant en la pèrdua irreversible de l'ull.

Quan el comunicat mèdic va arribar al Jutjat, es van incoar diligències prèvies i es va decretar el sobreseïment provisional dels fets, a l'espera de rebre més informació. Al seu torn, la Divisió d'Afers Interns de Mossos d'Esquadra va iniciar una investigació interna sobre els fets, per tal d'aportar-la al procediment de diligències prèvies esmentat, cosa que va succeir al cap d'uns mesos. Posteriorment tant per part de l'acusació particular de la persona afectada com per part d'Irídia, personada en el procediment com a acusació popular, es va presentar querella pels fets. El Servei va identificar com a possibles autors del tret a dos agents de Mossos d'Esquadra, que coincidien amb la identificació realitzada per la Divisió d'Afers Interns, com es va poder comprovar més tard. Actualment el procediment es troba encara en fase d'instrucció, restant per practicar diverses diligències d'instrucció.

La vulneració de drets causada per l'ús d'aquests projectils s'origina amb la forma en què s'incorporen aquestes armes, sense debat públic sobre la seva idoneïtat i necessitat ni fiscalització externa. L'avaluació de les armes la du a terme el propi cos de Mossos d'Esquadra, únicament des d'una perspectiva tècnico-policial. Així doncs, els informes i tests interns no avaluen qüestions com els riscos per a la integritat física i psicològica de les persones que en poden ser *target*; ni l'impacte en l'entorn familiar i social des d'una perspectiva psicosocial i en l'exercici de drets fonamentals com el de reunió i manifestació entre d'altres; o les conseqüències del seu ús per la imatge del cos. El cas de les llançadores de foam i els projectils que s'adquireixen són un malaurat exemple de com aquesta manca de transparència i fiscalització externa ha acabat posant en perill la integritat física de la ciutadania i, en alguns casos, ha causat d'anys irreparables.

El cos de Mossos d'Esquadra utilitza dos tipus de projectils de foam diferents, el SIR i el SIR-X, el segon dels quals és més lesiu. La documentació a la que s'ha tingut accés permet concloure que malgrat conèixer els riscos de lesions severes que pot causar el projectil SIR-X, el Departament d'Interior i el cos de Mossos d'Esquadra han decidit autoritzar els trets d'aquest cartutx a distàncies inferiors a les recomanades pel propi fabricant. És a dir, el Departament d'Interior està autoritzant a disparar un projectil des de 20 metres, enlloc de 30 com preveu el fabricant, sabent que això pot provocar lesions gravíssimes i absolutament irreversibles²⁶. El cas de 2021 destacat en aquest apartat n'és un exemple concret.

En segon lloc, la regulació d'ús d'aquestes armes contravé els estàndards internacionals. El Protocol d'utilització de les llançadores i dels projectils de 40 mm, relatiu als projectils de foam, no compleix amb la normativa internacional. En aquest sentit, la "Guia de Nacions Unides sobre l'ús d'armes menys letals" (2020)²⁷ és clara en concretar que "els projectils d'impacte cinètic haurien d'utilitzar-se únicament en foc directe per colpejar la part inferior de l'abdomen o les cames d'una persona violenta, i únicament amb la finalitat de fer front a una amenaça imminent de lesions contra un integrant de les forces de l'ordre o un membre del públic". En canvi, el Protocol d'utilització de les llançadores i dels projectils de 40 mm incompleix vàries d'aquestes directrius. En primer lloc, estableix que "en casos d'ús de munició d'impacte s'ha de disparar de l'abdomen cap avall", però preveu que es pugui fer ús contra l'extremitat superior en cas que "una persona mostri un objecte llancívol, un objecte contundent, una arma blanca, etc. Quan es tingui la certesa que es pot aconseguir l'objectiu". Aquesta última consideració implica l'autorització efectiva per disparar per sobre de l'abdomen, posant en risc àrees sensibles del cos com el tòrax o el cap. El protocol només exceptua, indicant textualment que "no es dispararà", els casos en què l'objectiu marcat s'hagi mogut o en què hi hagi persones especialment vulnerables (nens, gent gran, etc.) a prop.

Aquesta disposició ja ha comportat afectacions greus per la ciutadania. En concret, **el SAIDAVI ha atès 4 casos confirmats de lesions greus produïdes per l'impacte d'un projectil de foam al rostre o al cap**. Aquests impactes van provocar que 3 persones perdessin un ull (dues a l'octubre de 2019 i la última al febrer de 2021), i que una quarta patís un traumatisme cranioencefàlic amb hemorràgia interna, a més de fractures a la mandíbula i en ossos del crani, que li han provocat seqüeles permanents.

El 27 d'octubre de 2021, després que aquests casos sortissin a la llum, el Parlament de Catalunya va instar al Govern a modificar el protocol mitjançant la Resolució 146/XIV sobre la moratòria en l'ús de les llançadores de projectils viscoelàstics pel cos dels Mossos d'Esquadra, de manera que quedés reflectit que "en cap cas no es poden disparar els projectils a l'alçada del cap". Malauradament, aquesta modificació segueix permetent que es dispari per sobre de l'abdomen, contravenint les disposicions de Nacions Unides. Tanmateix, a data de la redacció del present informe, el Govern de la Generalitat ni tan sols ha dut a terme la modificació del protocol requerida pel Parlament.

26. Aquesta qüestió es tracta amb més detall a l'Informe sobre Mecanismes de control del Cos de Mossos d'Esquadra, presentat per Iridia el 18 de febrer de 2022 a la Comissió d'Interior del Parlament de Catalunya. Disponible en línia a: <https://iridia.cat/wp-content/uploads/2022/02/Informe-CEMP.pdf>

27. Organització de les Nacions Unides. *Guidance on less-lethal weapons in law enforcement* (Guia de les Nacions Unides sobre armes menys letals), (Nova York: Oficina de l'Alt Comissionat pels Drets Humans de les Nacions Unides, 2020). Disponible en línia a: https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CCPR/LLW_Guidance.pdf

El cas atès pel Servei, explicat més amunt, posa de manifest, altra vegada, la manca de traçabilitat d'aquest tipus d'armes i l'enorme dificultat per identificar l'autor del tret. El Protocol d'ús de les llançadores de foam publicat pel Departament d'Interior no preveu cap mecanisme eficient que en permeti la traçabilitat en termes de control. Tampoc existeix ara mateix cap element tècnic que ho dugui a terme de forma automatitzada, com el marcatge dels projectils o la gravació de vídeo i so de cada tret disparat per un arma en qüestió.

L'únic que preveu el protocol és que “cada operador i comandament d'aquest ha de saber el número de projectils que s'han disparat en cada intervenció i de quin tipus, a més de l'hora i lloc, el més exactes possible, de la utilització. En la mesura del possible s'hauria de conèixer el resultat d'aquests trets de llançadors. En cas necessari es realitzarà un informe intern seguint un seguit de paràmetres explicats en el punt 7” (aquests paràmetres no són públics).

Aquesta mesura és ineficaç i irrealitzable, atès que en tots els casos que ha conegut el SAIDAVI els agents i els seus superiors jeràrquics manifesten que els hi resulta impossible especificar l'hora i el lloc en què s'han utilitzat les llançadores. Únicament poden indicar el nombre de projectils que s'han fet servir al llarg de l'actuació, ja que duen a terme un recompte dels que tenen a l'inici i els que els hi resten al final. Això impossibilita el rendiment de comptes dels agents.

3.5.2. Vulneració del dret a la llibertat d'informació

El dret a la llibertat d'informació és, sense dubte, un dret fonamental de qualsevol societat democràtica. La tasca periodística, doncs, ha de protegir-se especialment per garantir la lliure circulació d'informació i idees sobre qüestions públiques sense censures ni limitacions, així com la informació a l'opinió pública, tal com es conté a l'Observació General 34 del Comitè de Drets Humans de l'ONU, de 12 de setembre de 2011, relativa a l'art. 19 del Pacte de Drets Civils i Polítics

L'exercici d'aquest dret pren especial rellevància en contextos de concentracions i manifestacions. La tasca dels i les professionals del periodisme resulta essencial per documentar les protestes i mobilitzacions socials, les vulneracions de drets humans que es puguin produir i l'actuació policial -paper de “gos guardià” (watchdog) en paraules del Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH)-. No obstant això, la tasca periodística s'ha vist greument obstaculitzada en els citats contextos, tant a Catalunya com a l'Estat espanyol. Col·lectius i entitats com el Grup de Periodistes Ramon Barnils o la Plataforma por la Libertad de Información (PLI) venen denunciant que la tasca periodística en context de protesta resulta incòmoda.

Una de les vulneracions del dret a la llibertat d'informació que es produeix és l'ús de la força per part dels cossos policials contra periodistes, tal com ha detectat el SAIDAVI. Fa anys que es registren **casos de periodistes que han estat agredits per agents de l'autoritat quan es trobaven exercint la seva tasca professional**. El Servei va assumir el primer cas d'aquestes característiques el 2016 i el segon l'any 2018. Durant el mes d'octubre de 2019, es va atendre a 5 periodistes agredits per agents de policia i es va assumir la representació lletrada en 2 dels casos.

Durant el 2021, tal com s'ha explicat anteriorment, l'Audiència Provincial de Barcelona ha dictat una sentència condemnatòria contra l'agent implicat en aquell primer cas assumit pel Servei el 2016. Així mateix, durant aquest any s'ha interposat el primer recurs d'empara davant del Tribunal Constitucional per vulneració del dret a la llibertat d'informació en relació amb el dret a la tutela judicial efectiva.

Una altra de les vulneracions a la llibertat d'informació detectada pel Servei ha sigut la utilització de la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, més coneguda com a "Llei Mordassa", envers els i les professionals de la informació quan es trobaven cobrint accions de protesta. En ocasions, s'ha emprat amb una evident finalitat d'impedir la seva tasca professional i, especialment, la captació d'imatges. Altres vegades, els agents de l'autoritat han formulat denúncies per la seva presència en les protestes, obviant la seva condició de periodistes. Fins ara 2 professionals de la informació s'han adreçat al Servei per denunciar haver rebut propostes de sanció per desobediència als agents de l'autoritat (art. 36.6) o per obstrucció en el compliment o execució d'acords o resolucions administratives o judicials (art. 36.4).

El dia 30 de juny de 2021, sobre les 19.30h del vespre, la fotoperiodista M.C. es trobava a l'avinguda 22 de juliol, cantonada amb el carrer de Sant Cosme, del barri de Ca n'Anglada de Terrassa, on s'hi havia desplegat una unitat de l'ARRO del cos dels Mossos d'Esquadra, exercint les seves funcions professionals com a periodista.

M.C. havia fet una fotografia mentre observava com es muntava el dispositiu. Aleshores un dels agents es va dirigir cap a ella en actitud agressiva i intimidatòria, demanant-li que li ensenyés les fotografies que havia pres, cosa que va fer després d'identificar-se com a periodista amb el carnet professional i el DNI. Acte seguit, el mossos d'esquadra va exigir-li que esborrés la instantània, extrem al qual M.C. es va negar. Davant la seva resposta, l'agent la va amenaçar amb prendre-li la targeta de la càmera si no procedia a esborrar les imatges.

Poc després, M.C. va acostar-se al cap de l'operatiu del dispositiu, amb el qual va estar parlant, mentre el primer agent anava a comprovar les seves dades al vehicle policial. Aquest agent, en el mateix sentit que l'altre, li va dir que havia d'esborrar la fotografia sota l'argument que no havia demanat permís ni s'havia presentat davant d'ells abans de fer-la, i pressuposant que en faria un mal ús.

M.C. va ser denunciada per desobediència als agents de l'autoritat. Davant la notificació de la proposta de sanció, va formular al·legacions. Després d'una forta denúncia pública i de reunir-se, fins i tot, amb representants del Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, es van acceptar les al·legacions de la fotoperiodista.

3.5.3. Ús excessiu de la força en desnonaments

La situació de greu crisi d'habitatge actual no només provoca una vulneració del dret d'accés a un habitatge digne; també pot implicar altres vulneracions quan les persones, a més, es veuen sotmeses a un procediment de desnonament que no té en compte la seva situació de vulnerabilitat.

En aquest sentit, les diferents moratòries decretades arran de la pandèmia de la Covid-19 no han aconseguit aturar el degoteig de persones que diàriament són expulsades de les seves llars. Com a resposta, s'han articulat nombrosos grups de suport a les famílies que es troben en situacions com les descrites, que exerceixen la desobediència civil per evitar que siguin desnonades sense tenir una alternativa habitacional digna. Aquests actes de protesta moltes vegades són coberts per periodistes que es desplacen als immobles i enregistren com es duu a terme l'actuació de les forces i cossos de seguretat.

Els operatius policials sovint es duen a terme amb un fort desplegament d'agents antiavalots que fan ús de la força, sigui contra les persones congregades o contra les inquilines, per assegurar l'execució del desnonament.

Durant el 2021 **el Servei ha atès 4 casos de persones lesionades** mentre exercien actes de desobediència civil pacífica en protesta pel desnonament de persones vulnerables. En tots quatre les lesions han estat conseqüència de l'ús de la força per part d'agents de policia. En 3 dels afers, a més, les persones han estat denunciades per la via de la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de Seguretat Ciutadana (coneguda com a "Llei Mordassa"). Per acabar, en un dels casos la persona ha estat detinguda i acusada de desordres públics en un procediment per delictes lleus.

Pedro Mata ↓

3.6. Presons

3.6.1. Dificultat en l'obtenció de prova

Les presons, com a institucions de privació de llibertat, són espais on cal posar especial atenció de cara a garantir la protecció dels drets fonamentals de les persones internes. Per això esdevé imprescindible dur a terme una tasca de monitoratge que permeti analitzar quines situacions de violència institucional s'hi produeixen i articular processos de denúncia d'aquestes situacions.

Un dels elements que caracteritza els centres penitenciaris és la seva forta opacitat, a la que s'hi afegeix, en moltes ocasions, la manca de col·laboració per part de l'administració a l'hora de proporcionar informació. Aquest fet dificulta l'obtenció de proves que permetin sustentar les al·legacions de maltractament o tortura i, per tant, que els processos judicials garanteixin el dret a la veritat, la justícia, la reparació i la no repetició. Amb caràcter general, les persones internes es troben amb impediments a l'hora de sol·licitar l'accés a les càmeres de videovigilància. Com a resultat, quan el jutjat requereix als centres penitenciaris la remissió del contingut de les càmeres un cop iniciat el procés penal, en molts casos les imatges ja no estan disponibles per haver transcorregut massa temps. Així mateix, donada la configuració dels centres penitenciaris i el seu funcionament, acostuma a ser complicat comptar amb la versió de terceres persones com a testimonis dels fets.

Aquesta dificultat d'aconseguir mitjans de prova comporta que, en moltes ocasions, els procediments judicials tirin endavant només amb el testimoni de la persona afectada, sense poder comptar amb altres indicis que corroborin el seu relat. D'aquesta manera, molts procediments s'arxiven per manca de proves. En cas d'arribar a judici, sovint s'acaba absolent els funcionaris denunciats per falta d'acreditació suficient dels fets. Així doncs, la inexistència de prova perifèrica més enllà de la declaració de la pròpia persona denunciant esdevé una clara mancança a l'hora de trencar la impunitat.

Durant l'any 2021 el SAIDAVI ha portat la representació psicojurídica d'**11 casos (un d'ells, assumit aquest any) que han tingut lloc en centres penitenciaris**, ja sigui per situacions de tortura o altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants o per casos de mort a la presó.

En aquest període el Servei ha rebut **3 casos en què s'han denunciat situacions de tortura o altres tractes cruels, inhumans o degradants** a persones privades de llibertat per part de funcionaris de seguretat. En aquests casos s'ha visitat la persona privada de llibertat i s'han dut a terme les actuacions corresponents per a l'assessorament i seguiment del cas.

3.6.2. Pràctica de contencions mecàniques

L'ús de les contencions mecàniques, ja sigui mitjançant les manilles o les corretges psiquiàtriques, és una pràctica habitual als centres penitenciaris per abordar situacions d'agitació, conducta agressiva sobtada per part d'una persona privada de llibertat o conflicte entre una persona interna i un funcionari de presons. Aquest tipus d'immobilitzacions comporta una greu afectació als drets d'aquestes persones, atès l'impacte sever que tenen en la salut mental de qui les pateix.

El passat mes d'abril, a finals de la legislatura 2018-2021, es va aprovar la Circular 2/2021 sobre el Protocol d'aplicació dels mitjans de contenció als centres penitenciaris de Catalunya. Aquesta normativa suposava l'inici d'un canvi de paradigma en aquesta qüestió, orientant l'actuació de l'administració cap a un horitzó de contencions zero. És a dir, l'administració preveia la implementació de mesures alternatives necessàries per evitar les immobilitzacions i contencions mecàniques. En aquest sentit, a la Circular 2/2021 s'acordava, entre altres, la realització d'una prova pilot per a la implementació de cel·les encoixinades com a mecanisme alternatiu a la contenció mecànica al llit mitjançant corretges de tipus psiquiàtric. Ara bé, l'últim trimestre de 2021, després d'escassos mesos d'aplicació de la nova normativa, la nova Conselleria de Justícia va iniciar un procés de revisió de l'esmentada Circular que ha culminat amb l'aprovació, al febrer de 2022, de la Circular 1/2022 per a l'aplicació dels mitjans coercitius d'aïllament i de contenció mecànica als centres penitenciaris de Catalunya.

La Circular 1/2022 deixa enrere el principi de contencions zero, atès que se centra en la regulació dels mitjans coercitius de contenció i eludeix la definició d'un full de ruta per a la disposició de mesures alternatives a la pràctica de contencions, com és el cas de la implementació de les cel·les encoixinades. Així mateix, el Protocol de contencions que s'aprova amb la Circular 1/2022 no estableix un temps màxim ni

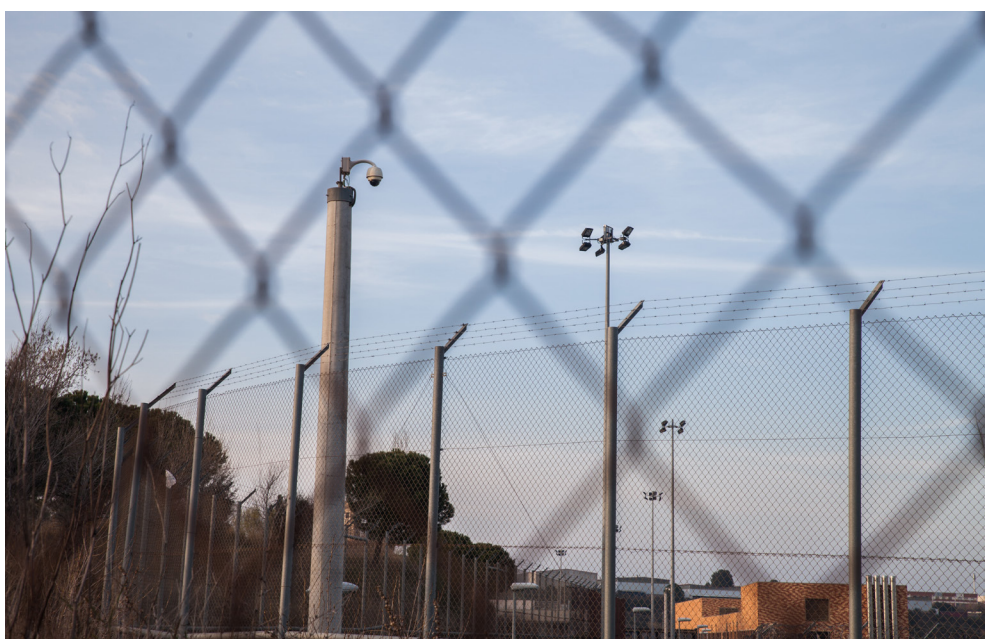
Sònia Calvó

una durada orientativa en la pràctica de les contencions mecàniques. Només disposa que la contenció ha de finalitzar en el moment de cessament de les circumstàncies que hagueren motivat la seva aplicació, deixant un marge ampli per a la seva implementació. L'omissió de l'establiment d'una durada màxima suposa una afectació greu als drets de les persones privades de llibertat, atès que la durada de la mesura és un element clau en l'abast de les conseqüències físiques i mentals que poden provocar.

3.6.3. Aïllament penitenciari

Existeixen nombroses evidències que indiquen que l'aïllament social de les persones privades de llibertat genera una afectació física i psicològica i que, en cas de tractar-se d'un tancament prolongat en el temps, pot tenir un efecte profundament dessocialitzador, un fenomen que es denomina presonització. Així mateix, les situacions d'aïllament prolongat comporten un increment del risc autolític i de suïcidi.

En aquest sentit cal remarcar que tots els casos de morts a la presó que s'han assumit des del SAIDAVI han ocorregut, justament, als Departaments Especials de Règim Tancat (DERT) de les presons catalanes. En aquests departaments és on les persones privades de llibertat estan en unes condicions de major aïllament, i constitueixen una "presó dins de la presó". Durant aquest període s'ha treballat en la tramitació judicial de **3 casos de mort en situació d'aïllament**, dos dels quals iniciats en anys anteriors i un el mateix 2021. En aquest sentit, des del SAIDAVI es considera que malgrat els canvis en els darrers anys en la normativa del règim d'aïllament i en el protocol de prevenció de suïcidis, els mecanismes de prevenció i reacció continuen essent insuficients. Així mateix, es posa de manifest que quan es produeix una mort sota custòdia la manca d'una investigació exhaustiva, tant per part dels Jutjats com per part de l'administració penitenciària, genera un gran impacte en els familiars. Per això esdevé imprescindible implementar protocols adequats d'informació i comunicació de notícies davant casos de mort o lesions greus a les famílies, per tal d'evitar processos de revictimització i facilitar el dol.

Valentina Lazo

3.7. Centre d'Internament d'Estrangers (CIE)

3.7.1. Retrocés i restricció de drets, l'impacte de la pandèmia al CIE de Barcelona

El retrocés en la garantia dels drets de les persones internes ha estat especialment greu des de l'esclat de la pandèmia de la Covid-19, tal com es va destacar tant al 2020 com a l'Informe sobre vulneracions al Centre d'Internament d'Estrangers de l'any 2021²⁸. Emparant-se en la situació generada per la pandèmia, la discrecionalitat i l'arbitrarietat per part de la Direcció del Centre i dels Jutjats de Control ha estat persistent i ha perjudicat els drets de les persones internes i el monitoratge que hi realitzen les entitats de drets humans. En aquest sentit, durant l'any 2021 el règim de visites de familiars, ONGs i inclús advocades s'ha vist totalment suspès o molt restringit durant molts mesos, malgrat l'aixecament de mesures i restriccions generades per la Covid-19 i la insistent demanda de les entitats de drets humans. Aquesta restricció va augmentar especialment a partir del canvi de Direcció del Centre el passat mes de març. En dues ocasions es va tornar a impedir l'accés al CIE a advocades d'Irídia que volien visitar persones internes, vulnerant de nou el seu dret a la defensa.

Cal tenir en compte que aquesta limitació vulnera el dret de visites, el dret dels interns de tenir contacte amb ONGs i entitats de protecció de drets humans i el dret a la tutela judicial efectiva reconeguts a la Llei d'Estrangeria regulada (LO 4/2000, art. 62), al Reglament del CIE (RD 162/2014, art. 16), a la Constitució Espanyola (art. 24) i a la Declaració Universal de Drets Humans (art. 10), entre molts d'altres. A més, el monitoratge per part d'organitzacions externes resulta essencial en un context de privació de llibertat. Cal recordar que l'any 2020 es van interposar diverses denúncies per maltractament i tortura que precisament van succeir en moments en que les persones internes no podien contactar amb familiars, ni es permetia l'entrada de les organitzacions de drets humans, tal com es destacava a l'«Informe sobre violència institucional del 2020».

Amb relació als Jutjats d'Instrucció 1 i 30 de Barcelona en funcions de Control del CIE, cal destacar dues qüestions importants. En primer lloc, la demora a l'hora de contestar les queixes i peticions presentades per les entitats de drets humans i fins i tot per la Fiscal Delegada d'Estrangeria. En segon lloc, el fet que al llarg del 2021 hagin dictat resolucions contradictòries sobre la regulació i restricció de les visites al CIE, generant una situació d'absoluta indefensió i accentuant encara més la situació de no-dret i manca de garantia que s'hi viu.

Finalment, el mes de juny de 2021 els Jutjats de Control van restablir el règim de visites al CIE de Barcelona, mitjançant una resolució conjunta, però subordinat a un seguit de condicions i mesures. El fet que fins al mes de juny no es permetés l'accés d'ONGs al Centre i no s'hi pogués realitzar una tasca de monitoratge ha comportat que Irídia hagi estat l'única entitat de drets humans que, de facto i malgrat les restriccions,

28. Irídia, *Informe sobre vulneracions de drets humans al Centre d'Internament d'Estrangers de l'any 2021* (Barcelona: desembre de 2021). Disponible en línia a: <https://iridia.cat/publicacions/vulneracions-de-drets-humans-al-centre-dinternament-destrangers-de-barcelona-2021/>

estava podent fer-hi visites. En aquest període era necessari que les persones internes realitzessin peticions directes per tal que les advocades poguessin entrar a veure-les. Així mateix, el fet que altres entitats, com Migra Studium o Tanquem els CIE, no hagin pogut realitzar tampoc una tasca de seguiment del què passava al Centre ha dificultat enormement conèixer situacions de vulneracions de drets i, per tant, facilitar a les persones internes la possibilitat de denunciar casos de maltractament al Servei.

3.7.2. Maltractaments i violència institucional

La principal tasca que desenvolupa Irídia al CIE de Barcelona té a veure amb les eventuais situacions de violència institucional que poden donar-s'hi i als conseqüents procediments de denúncia. A partir del treball continuat, les visites de monitoratge i la col·laboració amb entitats com Migra Studium o Tanquem els CIE, Irídia ofereix atenció jurídica a qualsevol persona que vulgui denunciar una situació de maltractament o tortura, sigui a petició directa de les persones que es troben internes al CIE o dels seus familiars, o per derivació d'aquestes entitats.

En el cas que la persona en qüestió vulgui interposar una denúncia penal se l'acompanya en aquest procés, que pot durar diversos anys a causa dels múltiples obstacles que es troben a l'hora de denunciar aquestes situacions. Els obstacles més habituals són el fet que no es prengui declaració a la persona afectada des d'un inici, la seva deportació i la dels testimonis i els reiterats arxius per part del Jutges d'Instrucció en base a aquestes deportacions. A això cal sumar-li la inacció del Ministeri Fiscal en la seva funció d'exercir l'acció penal i d'instar a l'autoritat judicial a l'adopció de mesures cautelars i a la pràctica de diligències per a esclarir els fets. Per últim, cal apuntar com a entrebanc la manca de càmeres de videovigilància o el no-assegurament i custòdia de les gravacions, en els casos en que sí hi ha càmeres.

De fet, tots els procediments judicials que actualment resten oberts per denúncies de situacions de violència institucional al CIE de Barcelona, en què Irídia representa els perjudicats, han sigut prèviament arxivats pels Jutjats d'Instrucció encarregats de la investigació. Ha estat l'Audiència de Barcelona qui n'ha ordenat la reobertura a partir dels recursos d'apel·lació interposats per les advocades del Servei, **4 d'ells durant l'any 2021.**

3.7.3. Aïllament al CIE

A diferència del que succeeix en el règim penitenciari, les condicions de l'aïllament al CIE no estan regulades de manera prou precisa. Això no obstant, la norma principal que ho regula, el Reial Decret 162/2014, de 14 de març, pel qual s'aprova el Reglament de funcionament i règim intern dels Centres d'Internament d'Estrangers, estableix en el seu article 57 les causes que motiven una mesura tan greu com l'aïllament, entre les quals no es preveuen motius mèdics. El Defensor del Poble va qualificar com a irregularitat l'ús de les cel·les d'aïllament del Centre indistintament per motius mèdics, de prevenció de suïcidi o com a peça de contenció personal en el seu Informe Anual de 2019, després de visitar el CIE de Barcelona. No obstant,

hi ha constància que l'aïllament s'ha utilitzat en casos en que hi havia inclús risc de suïcidi, en la gestió de la pandèmia de la Covid-19, i també com a mesura sancionadora.

En aquest sentit, la tardor de 2020 dues persones van denunciar haver estat aïllades per complir la quarantena de 10 dies relativa a les mesures sanitàries de la Covid-19 en unes condicions absolutament inhumanes i degradants; tant pel propi espai on es trobaven com pel tracte rebut per part d'alguns dels agents que els custodiaven. Un dels afectats explicava a la seva denúncia que havia estat aïllat les 24 hores del dia, durant 10 dies, en una cel·la molt petita sense cap tipus de moble, llit, lavabo, ni llum natural, com a mesura sanitària per haver resultat positiu de Covid-19. Al llarg d'aquest 2021 s'ha conegut que aquesta persona va protagonitzar diversos episodis autolítics i d'autolesions durant els 10 dies d'aïllament, i que el seu estat de salut mental era extremadament delicat. En aquestes circumstàncies, després que la persona en qüestió s'autolesionés donant-se forts cops de cap contra les parets i finestres de la cel·la, va ser immobilitzada per 7 funcionaris que li van aplicar una contenció mecànica, lligant-lo de mans i peus al terra i posant-li un casc amb visera al cap durant més de 3 hores.

Malgrat la delicada situació en termes de salut mental que presentava la persona interna, i tot i que el Servei Mèdic havia advertit que el Centre no reunia les condicions perquè els interns poguessin fer-hi quarantenes, se'l va mantenir en aïllament. A més, se li van practicar contencions mecàniques reiterades vegades, sense disposar del mobiliari imprescindible per realitzar-les garantint els drets de la persona, la seva integritat física i la seva dignitat humana.

Igualment, quant a les contencions mecàniques tampoc existeixen – o si més no, no s'han fet públics – uns protocols específics que regulin com s'han de realitzar dins el CIE. L'article 57 del Reglament de funcionament i règim intern dels Centres d'Internament d'Estrangers (Real Decret 162/2014, de 14 de març) estableix diverses previsions de caire genèric amb relació a la necessitat que els mitjans de contenció física s'apliquin quan no hi hagi una manera menys costosa d'actuar, durant el temps estrictament necessari i de manera proporcional, sense que puguin suposar una sanció encoberta.

Valentina Lazo ↑

4. BONES PRÀCTIQUES

En aquest apartat es volen destacar algunes bones pràctiques dutes a terme per les administracions competents que s'han acordat o aprovat durant l'any 2021. Algunes havien estat llargament reivindicades per entitats de drets humans com Irídia, Amnistia Internacional, l'Observatori del Sistema Penal i dels Drets Humans, Novact, Defender a Quien Defiende o institucions públiques com el Síndic de Greuges. Es considera essencial que l'Administració, sigui quina sigui, assumeixi que la protecció i garantia dels drets humans és una tasca que requereix una constant revisió dels propis mecanismes i una depuració de responsabilitats en cas de vulneracions. Així mateix, la tasca de fiscalització duta a terme pels organismes interns i externs resulta també essencial. Resten encara moltes qüestions a millorar, però es destaquen com a positives les següents iniciatives:

Constitució al Parlament de Catalunya de la Comissió d'Estudi sobre el Model Policial.

A l'Informe sobre Violència Institucional de 2020, Irídia sol·licitava que,

“en el marc de la Comissió d'Interior del Parlament es creés una Comissió d'Estudi per analitzar els sistemes de control dels cossos policials que siguin considerats referents a nivell internacional, per tal de revisar l'actual model de control intern i extern del Cos de Mossos d'Esquadra –i altres policies locals– a fi i efecte de revisar-lo, i introduir-hi canvis i/o millores”.

La creació de la Comissió d'Estudi sobre el Model Policial (CEMP) al Parlament de Catalunya, el 3 de novembre de 2021, és una fita cabdal que materialitza la necessitat de traslladar a les institucions catalanes el debat públic sobre el rol i les funcions del cos de Policia de la Generalitat de Catalunya – Mossos d'Esquadra. El seu objecte i abast és, en primer lloc, l'anàlisi i la investigació dels mecanismes de control, avaluació i investigació de les actuacions policials, amb la possibilitat d'implantar mecanismes independents de control i fiscalització. En segon lloc, també preveu la revisió del model d'ordre públic i la possibilitat de plantejar-hi canvis. En tercer lloc, abasta l'estudi entorn la transparència en la informació i les dades per part del Departament d'Interior. Per acabar, en quart lloc, inclou l'anàlisi de les actuacions de la Divisió d'Informació dels Mossos d'Esquadra i del seguiment d'activistes polítics.

La CEMP és una oportunitat única per implementar mesures que permetin elevar els estàndards internacionals de drets humans en la matèria i emprendre accions que reconeguin el dret de les persones afectades a la veritat, la justícia, la reparació i les garanties de no repetició.

Constitució d'una Comissió d'Estudi sobre el Racisme Institucional i Estructural al Parlament de Catalunya.

El passat 2 de novembre el Parlament va constituir una Comissió d'Estudi sobre el Racisme Institucional i Estructural. Aquesta comissió també va ser objecte de recomanació a l'Informe sobre Violència Institucional de 2020, ja esmentat. En aquest, Iridia aconsellava que es generés una Comissió d'Estudi sobre racisme institucional en què és comptés amb la participació d'agents especialitzats a nivell internacional.

La constitució de la Comissió, paral·lela a l'inici dels tràmits perquè el Govern aprovi un projecte de llei contra el racisme en totes les seves formes i expressions, impulsat pel Departament d'Igualtat i Feminismes, és un pas endavant important. Aquesta llei tractarà les diferents formes i expressions del racisme, com l'antigitanisme, la islamofòbia, la xenofòbia i altres formes de discriminació ètnico-racial. La norma abordarà la qüestió de manera integral, incloent-hi tant el racisme estructural com el racisme institucional que poden exercir els propis poders públics.

Jordi Borràs ↑

Aprovació pel Parlament d'una Resolució en la qual insta al Departament d'Interior a modificar el protocol de les llançadores de projectils de foam per impedir que es pugui disparar a la zona del cap.

El 27 d'octubre de 2021 es va aprovar a la Comissió d'Interior del Parlament de Catalunya una Resolució en la qual s'estableix que “en cap cas es podrà disparar a l'alçada del cap”. Cal destacar que el protocol que està actualment en vigor indica que els projectils de foam han de disparar-se “de l'abdomen cap avall”, però si la persona mostra “un objecte llançador, un objecte contundent o arma blanca” sí que podrà dirigir-se el projectil “contra l'extremitat superior”, quan es tingui la certesa que es pot aconseguir l'objectiu. Per tant, no s'exclou que es pugui disparar a l'alçada del cap.

Tot i que aquesta resolució tampoc compleix els estàndards internacionals, sí que es considera un avenç respecte l'actual regulació de l'ús de les llançadores de foam. Això no obstant, no es té constància que a dia d'avui s'hagi efectuat la modificació de l'esmentat protocol en el sentit aprovat pel Parlament de Catalunya.

Pedro Mata ↑

Aprovació d'una partida pressupostària en els pressupostos de 2022 per a introduir càmeres a les llançadores de foam.

En el marc dels pressupostos per a la Generalitat de Catalunya es va aprovar una partida per instal·lar càmeres a les llançadores de projectils de foam que facin servir els agents antiavalots dels Mossos d'Esquadra. L'objectiu és que gravin les imatges i el so del camp de visió en el moment en què es facin servir, per poder avaluar posteriorment l'actuació.

Malgrat que Irídia recomana la prohibició dels projectils de foam i la suspensió del seu ús mentre aquesta prohibició no s'adopti, es considera una bona pràctica que es reservi pressupost per millorar-ne la traçabilitat mentre aquesta prohibició no es faci efectiva.

Enregistrament de les actuacions policials amb Taser per part de la Policia Nacional.

El Ministeri d'Interior finalment ha acceptat les recomanacions d'Irídia i Amnistia Internacional que sol·licitaven que, en cas d'ús de pistoles elèctriques Taser, aquest estigués vinculat a l'enregistrament de les actuacions policials.

Malgrat que no s'ha fet públic el protocol d'ús de les pistoles elèctriques aprovat el 21 de desembre de 2021, informacions públiques²⁹ assenyalen que l'ús de l'arma està vinculat a l'enregistrament de les imatges. De fet, durant el mes de gener es va anunciar que es repartirien 150 pistoles Taser en lloc de les 600 que s'havien adquirit pel fet que només hi havia càmeres suficients per a aquestes.

Relació de la Conselleria d'Interior i la Direcció General de Mossos d'Esquadra amb les organitzacions de drets humans.

Per dur a terme la tasca de defensa dels drets humans resulta imprescindible tenir canals de comunicació amb els responsables polítics i tècnics dels diferents departaments, especialment amb el Departament d'Interior. Això es contemplava com a recomanació a l'Informe sobre Violència Institucional d'Irídia de l'any 2018. Durant el 2019 es va iniciar un vincle estable de comunicació i treball entre els responsables del cos de Mossos i Irídia i Amnistia Internacional. El fet de tenir una via d'interlocució facilita que es puguin abordar les diferents problemàtiques que van sorgint. Durant el 2021, amb la composició del nou Govern de la Generalitat, la comunicació ha continuat existint.

29. Antonio Salvador, "Así distribuirá la Policía Nacional las 150 primeras pistolas 'Taser' entre sus jefaturas", *El Independiente*, 28 de gener de 2022, consultat el 9 de març de 2022, <https://www.elindependiente.com/espana/2022/01/28/asi-distribuir-la-policia-nacional-las-150-primeras-pistolas-taser-entre-sus-jefaturas/>

5. RECOMANACIONS

Les recomanacions d'aquest apartat fan referència a situacions o pràctiques que s'han identificat a partir de l'experiència i els casos atesos pel SAIDAVI (Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional). Això no obstant, i com a recomanació general dirigida a totes les institucions públiques, resulta necessari tenir en compte les conclusions i implementar les mesures que recomana el Síndic de Greuges en els diferents Informes Anuals del Mecanisme Català per la prevenció de la Tortura, especialment el de l'any 2021³⁰.

5.1. Als grups parlamentaris del Congrés

1) Que en el marc de tramitació del projecte de llei orgànica de reforma de la Llei 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana es deroguin aquells preceptes que atempten contra la llibertat d'expressió i de reunió. En concret, en el procés de reforma actual cal que s'eliminin les infraccions per publicar imatges de les forces de seguretat, la qual cosa vulnera greument la llibertat d'informació i s'ha constatat que té un preocupant efecte d'autocensura. També cal que s'aboleixi la disposició addicional relativa a les expulsions sumàries i col·lectives, conegudes com a "devolucions en calent" contràries al dret internacional. Així mateix, és necessari que s'estableixi un mecanisme independent de supervisió de l'actuació de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat (FCSE) i que s'incorpori la prohibició expressa de les batudes i les identificacions racistes. També cal que s'hi faci constar una prohibició expressa de l'ús de bales de goma per part de les FCSE. A més s'ha de reconèixer el dret a manifestació espontània sense comunicació prèvia, eliminant la sanció a les persones organitzadores en cas de "pertorbació de l'ordre públic". Per acabar, resulta fonamental que en aquesta reforma no es modi-

fiqui l'article 80 de la Llei Orgànica General Penitenciària per dotar de condició d'agents de l'autoritat els funcionaris de presons.

2) Que es modifiqui l'article 131 de la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, per tal que s'inclogui el delictes de tortura com a imprescriptible, tal com ha recomanat el Comitè per a la Prevenció de la Tortura de Nacions Unides en reiterades ocasions³¹.

3) Que, en cas que no s'inclogui en la Llei orgànica de reforma de la Llei 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, el Congrés acordi mitjançant una llei la creació d'un mecanisme independent de control de la policia. Aquest mecanisme hauria de tenir competències per avaluar la necessitat i idoneïtat d'incorporació d'armes i eines d'ús policial. També hauria de tenir un rol de supervisió en l'elaboració dels protocols d'ús de la força; així com d'avaluació dels operatius policials i de les mesures adoptades per evitar l'ús de la força. Així mateix, entre les seves funcions hauria d'estar investigar situacions irregulars o amb indicis de delictes, amb capacitat per actuar d'ofici

30. Síndic de Greuges de Catalunya, *Informe anual del Mecanisme Català per la Prevenció de la Tortura 2021* (Catalunya: desembre de 2021). Disponible en línia a: https://www.sindic.cat/site/unitFiles/8329/Informe%20MCPT%202021_cat_def.pdf

31. Veure els informes de la Comitè contra la Tortura de les Nacions Unides amb codi CAT/C/ESP/CO/5, paràgraf 22, 2009 i CAT/C/ESP/CO/6, paràgraf 9, 2015.

i per accedir a la informació necessària perquè el seu treball sigui independent i exhaustiu.

4) Que, en cas que no s'inclougui en la Llei orgànica de reforma de la llei 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, s'acordi la prohibició de l'ús de les bales de goma per part les forces i cossos de seguretat de l'Estat, atès el seu potencial lesiu. Així mateix, que s'acordi la creació d'una comissió d'investigació que esclareixi els casos de persones afectades per les bales de goma per avaluar l'impacte ocasionat en la ciutadania per l'ús d'aquestes armes, així com el funcionament dels actuals mecanismes de control, avaluació i sanció dels cossos policials en funcions d'ordre públic o control de masses.

5) Que s'insti el Govern a canviar l'uniforme dels agents policials amb funcions de gestió d'ordre públic (antiavalots) dels cossos de seguretat de manera que el número d'identificació sigui fàcilment recordable i distingible —tant per la tipografia, com per la numeració i la mida— i que figuri en tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal com a la part posterior, i al casc.

6) Que es realitzi una modificació de la Llei d'Estrangeria en què se suprimeixi la utilització de Centres d'Internament d'Estrangers i que s'acabi així amb la privació de llibertat de mitja durada com a mesura cautelar en els casos d'expulsió i sanció. Que es faciliti d'aquesta manera un procés de regularització de les persones que viuen a l'Estat espanyol. Així mateix, que es limiti el temps de vigència de les ordres d'expulsió, establint la seva caducitat en un termini màxim de dos anys, sense que es tingui en compte a l'efecte de caducitat el període de prohibició d'entrada, el qual també hauria de reduir-se.

7) Que s'aprovi una llei reguladora de la Jurisdicció de Control dels Centres d'Internament d'Estrangers en la qual es regulin els procediments, els terminis i les vies de recurs, així com totes les qüestions relacionades amb una jurisdicció que en l'actualitat està completament desregulada.

8) Que s'impulsin i aprovin les iniciatives legislatives necessàries per garantir definitivament el dret a la tutela judicial efectiva de totes aquelles persones que van patir greus violacions de drets humans durant la Dictadura i la Transició, entre d'altres:

- Modificar, derogar o anul·lar la Llei d'Amnistia.
- Modificar la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, incorporant de forma expressa el principi de legalitat internacional (contingut entre altres en l'article 7.2 del Conveni Europeu de Drets Humans i en l'article 15.2 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics).
- Impulsar la ratificació de la Convenció sobre la imprescriptibilitat dels crims de guerra i dels crims de lesa humanitat, encara pendent a l'Estat espanyol.
- Modificar la Llei d'Enjudiciament criminal perquè les resolucions judicials fermes d'inadmissió a tràmit de les querelles presentades fins avui puguin ser revisades.
- Modificar la Llei de Tractats Internacionals perquè hi hagi un mecanisme concret de reconeixement i execució dels dictàmens dels òrgans del Tractat de les Nacions Unides.

5.2. Als grups parlamentaris del Parlament de Catalunya

1) Que el Parlament de Catalunya acordi mitjançant una llei la creació d'un mecanisme independent de control de la policia. Aquest mecanisme hauria de tenir competències per avaluar la necessitat i idoneïtat d'incorporació d'armes i eines d'ús policial. També hauria de tenir un rol de supervisió en l'elaboració dels protocols d'ús de la força; així com d'avaluació dels operatius policials i de les mesures adoptades per evitar l'ús de la força. Entre les seves funcions hauria d'estar investigar situacions irregulars o amb indicis de delictes, amb capacitat per actuar d'ofici i per accedir a la informació necessària perquè el seu treball sigui independent i exhaustiu.

Jordi Borràs ↑

2) Que es prohibeixi la utilització de les llançadores de foam per part del cos de Mossos d'Esquadra, pel seu caràcter altament lesiu i potencialment letal. Malgrat que s'introdueixin mitjans efectius de control i traçabilitat, sempre hi haurà un risc inevitable de causar una lesió permanent i irreparable a les persones que rebin un tret en zones vitals.

3) Que el Parlament de Catalunya promogui un reconeixement de les persones afectades per vulneracions de drets humans a Catalunya i emprengui accions efectives per garantir de forma integral els seus drets a la veritat, la justícia, la reparació i la no repetició. Que es creï una oficina especialitzada d'atenció a persones afectades per vulneracions de drets humans en el marc de l'ús de la força per part dels cossos policials, funcionaris de presons o efectius de seguretat privada. Aquesta oficina hauria de garantir una atenció integral, que tingui en compte les múltiples afectacions causades per aquestes vulneracions de drets, i promogui la reparació del dany causat.

4) Que a la Comissió de Justícia s'avalui l'aplicació de la Circular 2/2017, del règim tancat en els centres penitenciaris de Catalunya, que es va aprovar fruit del Grup de Treball al Parlament de Catalunya sobre el règim d'aïllament, a l'efecte d'analitzar el seu grau d'implementació, així com els efectes que està tenint. Així mateix, que s'avalui l'aplicació de la Circular 2/2021 sobre el «Protocol d'aplicació de mitjans de contenció en els centres penitenciaris de Catalunya», així com l'impacte que pot tenir pels drets fonamentals de les persones privades de llibertat la seva reforma per la Circular 1/2022.

5.3. Al Govern de l'Estat

1) Que revisi els mecanismes i el funcionament de les unitats d'afers interns de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil perquè treballin amb independència en els casos de denúncia per un delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal comés per un funcionari públic o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència. Així mateix, és imprescindible que aquestes unitats estiguin constituïdes per agents formats correctament en drets humans i que se'ls proporcionin mecanismes per tenir un grau d'autonomia més alt en relació amb el cos. Que s'estableixi un mecanisme de denúncia d'aquestes situacions de violència institucional específic per a la ciutadania i per a les entitats de defensa dels drets humans que permeti actuar de manera adequada i amb la celeritat suficient perquè la prova es preservi. El mecanisme per denunciar situacions de violència institucional no ha de ser el mateix canal general que hi ha per denunciar la resta de situacions, ateses les especificitats que envolten aquest tipus de casuístiques.

2) Que s'acordi la prohibició de l'ús de les bales de goma per part de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat (FCSE), atenent el seu potencial lesiu, així com el seu caràcter incontrolable i indiscriminat i la seva manca de traçabilitat, que posa en risc l'exercici de drets fonamentals i la integritat física de la ciutadania.

3) Que implementi els canvis necessaris, tal i com s'han implementat al cos de Mossos d'Esquadra, a l'uniforme dels agents policials amb funcions de gestió d'ordre públic (antiavalots) dels FCSE de

Victor Serri ↑

manera que el número d'identificació sigui fàcilment recordable i visible —tant per la tipografia, com per la numeració i la mida— i que aquest figure en tres llocs: al tronc, tant a la part frontal com a la part posterior, i al casc.

4) Que s'aprovi i s'implementi un protocol contra la discriminació ètnico-racial en les actuacions de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat, amb la finalitat que pràctiques com les identificacions per perfil ètnico-racial es prohibeixin i s'erradiquin. Que s'incorporin mecanismes d'actuació que comportin la justificació clara, a través de formularis, de qualsevol identificació policial. Així mateix, que es dugui a terme un pla de formació als cossos policials per assegurar la correcta implementació del protocol en les seves actuacions.

5) Que es deroguin les Normes d'actuació en les repatriacions i en els trasllats de detinguts per via aèria o marítima que permeten tant la sedació forçosa com que es posin corretges i camises de força a la persona per deportar-la; ja que aquestes regles són contràries a la prohibició de la tortura i els tractes inhumans o degradants prevista a l'article 3 del Conveni Europeu de Drets Humans.

6) Que es generi un sistema de traducció i interpretació permanent als Centres d'Internament d'Estrangers (CIEs) adaptat a la realitat lingüística de les persones internes, per tal de garantir el dret a la defensa, a l'asil, i a la salut; així com la protecció de les víctimes de tràfic i de les persones menors d'edat que hi hagin estat internades malgrat la seva condició.

7) Que el Ministeri de l'Interior traslladi les competències sobre sanitat al CIE de Barcelona a la Generalitat de Catalunya per tal que el Servei Català de la Salut es faci càrrec de la sanitat al CIE de la Zona Franca de Barcelona, a efectes de garantir l'assistència sanitària de les persones internes en les mateixes condicions que les de la resta de la població.

8) Que s'elabori una instrucció per regular l'aïllament al CIE, generant un sistema en el qual el seu ús estigui completament restringit: que s'hi faci constar tant en quines ocasions es pot utilitzar com la durada d'aquestes. Així mateix, que s'estableixi que el temps d'aïllament en cel·la no sigui superior a l'imprescindible i que, en tot cas, no superi les 24 hores. Així mateix, és necessari que es dugui a terme una adequació de les cel·les d'aïllament provisional perquè tinguin condicions dignes; i que en cap cas s'apliquin aïllaments provisionals per motius de salut. Aquestes persones han de ser derivades a recursos sanitaris públics.

9) Que s'elabori una instrucció per regular les contencions al CIE. Les contencions, tal com recomanen organitzacions internacionals com el Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura del Consell d'Europa, han de realitzar-se de manera limitada, pel temps mínim imprescindible, amb mitjans que siguin mínimament lesius i en cap cas han de superar els 30 minuts de durada. En tot cas, és necessari que s'encamini la regulació cap a una política de contencions zero, tal com s'està aplicant en institucions psiquiàtriques.

10) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives als procediments interns iniciats a membres del cos de Policia Nacional i de la Guàrdia Civil per la presumpta comissió de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat i indemnitat sexual, lesions i/o detenció il·legal, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de les sancions.

11) Que s'elabori una reforma del Reglament Penitenciari per actualitzar el sistema de presons, en la qual es suspengui l'aïllament com a règim de vida en el primer grau penitenciari i es prohibeixin les sancions d'aïllament que siguin superiors a 15 dies. És necessari, així mateix, introduir les recomanacions internacionals en la matèria pel que fa a les contencions mecàniques tant a nivell penitenciari com mèdic, amb l'objectiu d'avançar cap a un model de contencions zero.

12) Que es generi un canal de comunicació estable entre el Ministeri d'Interior i organitzacions que treballen pels drets humans; duent a terme una trobada amb entitats com Irídia, Amnistia Internacional, o d'altres. En l'actualitat, pràcticament no existeixen canals de comunicació efectius i constructius entre el Ministeri d'Interior i les organitzacions de drets humans de l'Estat.

13) Que es compleixi l'acord ratificat pel Congrés dels Diputats l'1 de juny del 2017, amb relació a la Prefectura de Policia de la Via Laietana de Barcelona que comporta:

- a. El trasllat de la dotació policial a un altre centre.
- b. La còpia i accés dels arxius policials del franquisme a la Generalitat, amb la reclamació pertinent de la Subdirecció General d'Arxius i Museus.
- c. La conversió de l'edifici en un centre de denúncia de la impunitat i la tortura durant el franquisme, gestionat de forma conjunta per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona.

14) Que la seu central de la Prefectura Superior de Policia de Catalunya, situada a la Via Laietana de Barcelona, sigui reconvertida en un centre memorial i documental, dedicat a difondre el coneixement i la memòria sobre la tortura policial practicada durant la dictadura. Que aquesta transformació compti amb la participació i assessoria de les organitzacions memorialistes i de defensa dels drets humans.

5.4. A la Generalitat de Catalunya

5.4.1. Al Departament d'Igualtat i Feminismes

1) Que es creï una oficina especialitzada d'atenció a persones afectades per vulneracions de drets humans en el marc de l'ús de la força per part dels cossos policials, funcionaris de presons o efectius de seguretat privada. Aquesta oficina hauria de garantir una atenció integral, que tingui en compte les múltiples afectacions causades per aquestes vulneracions de drets, i promogui la reparació del dany causat.

2) Que es generin mecanismes adequats de coordinació i derivació entre l'Organisme de Protecció i Promoció de la Igualtat de Tracte i la No-discriminació, les organitzacions de drets humans de Catalunya i les organitzacions que treballen per aquest mateix objectiu.

1) Que es realitzi una profunda reforma dels mecanismes interns d'investigació i sanció del cos de Mossos d'Esquadra. En concret, que es prenguin les següents mesures:

- Que es doti a la Divisió d'Afers Interns (o el nom que se li doni en el futur) d'una estructura amb una autonomia orgànica i operativa, garantint que compti amb suficients recursos humans i tecnològics, així com amb un programa permanent de formació en drets humans.
- Que es generi un canal adequat que garanteixi la centralització per part de la Divisió d'Afers Interns (DAI) de totes les denúncies per actuacions irregulars o indiciàriament delictives efectuades per agents del cos de Mossos d'Esquadra.
- Que s'aprovi una instrucció interna, dirigida a totes els Oficines d'Atenció Ciutadana (OAC) dels Mossos d'Esquadra i a les comissaries territorials, per garantir que totes les denúncies presentades contra agents del cos s'adrecin a la DAI de forma àgil, en el termini de temps més curt possible.
- Que quan un òrgan judicial faci un requeriment d'informació o de qualsevol altre tràmit al cos de Mossos d'Esquadra en un cas que versí sobre un presumpte delictes comès per un dels seus agents en l'exercici de les seves funcions, s'estableixi un canal intern

5.4.2. Al Departament d'Interior

per tal que aquest es derivi a la DAI i sigui aquesta divisió qui en doni resposta, una vegada dutes a terme les comprovacions i investigacions pertinents.

- Que es creïn oficines provincials de la DAI obertes a la ciutadania per la recepció de denúncies i queixes referides al cos de Mossos d'Esquadra, així com un servei d'atenció via correu electrònic i telefònic. L'existència d'aquestes oficines, amb una imatge corporativa específica, s'hauria de publicitar suficientment per garantir que la ciutadania la conegui.
- Que s'estableixi una metodologia transparent de treball i mecanismes de rendició de comptes de manera directa davant del Parlament de Catalunya, de la Sindicatura de Greuges i del mecanisme independent de control de la policia, una vegada s'hagi creat i s'hagin repartit de manera clara les competències.
- Que mentre no es creï aquest mecanisme independent, s'habiliti un canal directe entre la DAI i les organitzacions de drets humans per tal de fer-li arribar les denúncies contra agents de Mossos d'Esquadra i així facilitar que les investigacions s'iniciïn amb celeritat.
- Que es garanteixi una atenció integral a les persones afectades, derivant-les a una futura Oficina d'Atenció a Vícti-

- mes de Vulneració de Drets Humans i, en tot cas, que siguin derivades als serveis públics competents per atendre les seves necessitats.
- Que la DAI presenti un informe anual al Parlament de Catalunya exposant el nombre d'informacions reservades i la tipologia d'infraccions, el nombre de mesures cautelars adoptades i el resultat dels procediments disciplinaris, incloent-hi el nombre d'agents expulsats del cos com a resultat d'aquests i especificant les unitats a les quals pertanyien.

2) Que l'avaluació sobre la necessitat i idoneïtat d'incorporació de les armes i eines policials es dugui a terme de forma transparent i tenint en compte els seus possibles impactes en la salut i en l'exercici dels drets fonamentals, a més de la perspectiva tècnica policial. Cal que aquesta avaluació la dugui a terme el mecanisme independent de nova creació i que hi hagi un debat a la Comissió d'Interior del Parlament de Catalunya abans de la incorporació de qualsevol arma o eina d'ús policial.

3) Que la política de transparència dels cossos policials s'adapti als estàndards internacionals en la matèria, garantint que es publiquin els protocols d'ús de la força en l'extensió necessària per permetre que la ciutadania en pugui fiscalitzar el seu ús.

4) Que es realitzi una auditoria externa sobre el paper dels superiors jeràrquics en el control i la posterior denúncia de situacions irregulars o amb

indicis de delictes en l'ús de la força que realitzin els agents que estiguin al seu càrrec, amb l'objectiu de poder trobar mecanismes eficaços per garantir que compleixen amb les obligacions de garantir els drets fonamentals de les persones, així com de traslladar a la DAI les irregularitats detectades. Que en cas de detectar que no compleixen amb les seves responsabilitats s'iniciïn els corresponents procediments disciplinaris.

5) Que s'emeti un nou recordatori a tots els agents del cos de Mossos d'Esquadra indicant que la Instrucció 16/2013, de 5 de setembre, que aprova el protocol d'actuació d'ús de la defensa, prohibeix la realització de cops de dalt a baix i en zones vitals i que s'adverteixi que l'incompliment serà sancionat.

6) Que s'adopti un nou protocol d'actuació davant la presència de periodistes en protestes o actuacions d'ordre públic que protegeixi de manera clara el dret a la informació, evitant que puguin ser colpejats, que s'obstaculitzi la seva feina, o que puguin ser sancionats per dur a terme la seva tasca.

7) Que mentre el Parlament de Catalunya no adopti la decisió de prohibir la utilització dels projectils de foam s'estableixin mecanismes de traçabilitat efectius, com la geolocalització de l'arma i una numeració dels projectils que permeti identificar de quina arma o agent procedeixen, així com la incorporació d'un sistema d'enregistrament de vídeo i àudio d'alta qualitat adaptat a situacions nocturnes que permeti garantir que cada utilització quedarà registrada i que la gravació es conservarà en un servidor extern i inaccessible per als agents. Així mateix, que s'estableixi que només es podrà disparar en cas d'amenaça imminent de

lesió a un agent de policia o a una tercera persona i no per a la protecció de béns, i únicament de l'abdomen cap avall. Finalment, que les normatives que regulen les distàncies a partir de les quals es pot disparar tinguin en compte les avaluacions de risc realitzades pel fabricant i que, en tot cas, es retirin de forma immediata els projectils SIR-X, ateses les severes lesions que ha causat el seu ús. Que en tant que no s'aprovi la prohibició de l'arma o s'adoptin aquestes mesures, s'estableixi amb caràcter immediat la suspensió de la utilització dels projectils de foam.

8) Que el nou sistema de Número d'Operatiu Policial (NOP) d'identificació d'agents en funcions d'ordre públic, creat després de l'aprovació de la Moció 128/XII del Parlament de Catalunya, s'implementi amb caràcter urgent a l'Àrea Regional de Recursos Operatius (ARRO). Així mateix, que s'emeti una ordre clara a tots els agents del cos de Mossos d'Esquadra recordant que, davant una intervenció que potencialment pot derivar en una situació d'ordre públic, han de dur posada l'armilla corresponent amb el NOP i no l'armilla que empren quan desenvolupen tasques de seguretat ciutadana. Que es recordi als agents que en cas d'actuar de manera contrària a la Instrucció pertinent podran ser sancionats d'ofici.

9) Que el cos de Mossos d'Esquadra dissenyi i implementi un sistema de localització GPS que permeti sempre el rastreig precís del recorregut efectuat per les furgonetes, amb especificació de l'hora exacta en cada ubicació, així com d'un sistema adequat de conservació d'aquesta informació durant un temps mínim d'un any.

10) Que el cos de Mossos d'Esquadra estableixi un mecanisme de conservació automàtica de les imatges que es graven a les comissaries per un període de 6 mesos. Així mateix, cal garantir que en totes els espais en què es custodien persones detingudes o que siguin d'accés públic hi hagi videovigilància, incloent-hi les sales de ressenya i identificació, eliminant zones de punts morts sense visibilitat. Resulta especialment important que les sales d'escorcolls comptin amb gravació d'imatge i so, tal com s'ha implementat a la Comissaria de Les Corts.

11) Que es doti a tots els vehicles policials que traslladen persones detingudes amb un sistema de detecció, recollida i conservació d'imatges com el de la Guàrdia Urbana, especialment a les furgonetes de les unitats antiavalots ARRO i BRI-MO, atès que en ocasions s'utilitzen també per aquest tipus de trasllats.

12) Que es dugui a terme una auditoria externa realitzada per persones expertes, amb la participació d'entitats i organitzacions de drets humans i antiracistes, per analitzar els mecanismes de selectivitat policial i discriminació sobre la base del perfil ètnico-racial existents al cos de Mossos d'Esquadra. Aquesta auditoria ha de permetre realitzar un diagnòstic que serveixi per implementar mesures efectives per prevenir, detectar i corregir situacions irregulars o delictives per motiu de discriminació ètnico-racial. Que en base als resultats, es generi i implementi un protocol contra la discriminació ètnico racial en les actuacions policials per tal que aquest tipus de pràctiques policials es prohibeixin i s'erradiquin, incorporant mecanismes d'actuació que comportin la justificació clara de qualsevol identificació a través de formularis, tal com s'està aplicant en diferents cossos policials.

13) Que es modifiqui la instrucció 4/2018 del cos de Mossos d'Esquadra referent a l'ús de les pistoles Taser (DCE) a fi que es compleixi amb els paràmetres derivats de la comissió creada al Parlament de Catalunya, així com els que estableixen la normativa internacional i les recomanacions del Síndic de Greuges de Catalunya. En concret, és necessari que el protocol d'ús dels DCE estableixi el nombre màxim de vegades que poden fer-se servir, no sent aquest superior a dos, com a garantia de seguretat que impedeixi fer-ne un ús reiteratiu i continuat. Així mateix, cal modificar el protocol d'ús dels DCE respecte als supòsits en els quals no poden utilitzar-se i prohibir que es facin servir en cas de manifestacions i concentracions i en cas de menors de divuit anys, a més d'incloure's que ha de gravar-se l'actuació policial en tots els casos.

14) Que es revisin els protocols policials per tal de garantir que les visites mèdiques de les persones detingudes es facin com a norma general en privat i sense presència policial, tret que el personal mèdic demani el contrari per motius de seguretat. A aquest efecte, tal com recorda el Síndic de Greuges³², el dret a una visita mèdica en privat només es pot limitar en casos excepcionals d'agitació o de risc. Si la persona hi renuncia no se la pot forçar perquè es realitzi una exploració.

15) Que es promogui la investigació per part dels Mossos d'Esquadra d'aquelles empreses o persones que es dediquen a expulsar de manera extrajudicial a persones que viuen sense títol en el seu domicili, generant marcs de possible coacció o amenaces amb l'objectiu que abandoni com més aviat millor l'habitatge. No impedir l'ús de la força directa o ambiental és tolerar una activitat

en la qual s'utilitza violència contra les persones per part d'empreses de seguretat o similars, i podria arribar a ser considerat un delictes d'acció per omissió.

16) Que la Direcció General d'Administració de Seguretat (DGAS):

- Dugui a terme una auditoria sobre els plans de prevenció de delictes i infraccions (compliance) que tenen les empreses de seguretat privada que operen a Catalunya.
- Avalui el grau de compliment dels drets humans del personal de seguretat de les empreses de seguretat privada que operen a Catalunya.
- Desglossi per quines infraccions s'han tramitat expedients sancionadors contra agents de seguretat privada i quants d'aquests han acabat amb una sanció i de quin tipus a la memòria anual del Departament d'Interior

32. Síndic de Greuges, *Informe anual del Mecanisme Català per la Prevenció de la Tortura 2021* ..., 119.

1) Que es derogui la Circular 1/2022 per la qual s'aprova el Protocol d'aplicació dels mitjans coercitius d'aïllament provisional i de contenció mecànica en els centres penitenciaris de Catalunya. Que es restableixi l'anterior Circular 2/2021.

2) Que la Conselleria, en cas que no es derogui la Circular 1/2022 que reforma la Circular 2/2021 per a l'aplicació dels mitjans coercitius d'aïllament i de contenció mecànica als centres penitenciaris de Catalunya, inclogui a organitzacions de drets humans al grup de treball d'avaluació continuada i de recerca d'alternatives i solucions encaminades a una política de contencions zero. Així mateix, que s'estableixi un període de temps màxim de 6 mesos per a la implementació del projecte pilot d'incorporació de cel·les encoixinades, tal i com estava previst en l'anterior circular, en ser una bona pràctica contrastada i recomanada per organismes internacionals de protecció dels drets humans per anar cap a aquest model de contencions zero.

3) Que el Departament de Justícia normalitzi el treball de monitoratge, prevenció i denúncia de les situacions de violència institucional a les presons catalanes que duen a terme les entitats de drets humans, atorgant-los un estatus específic que n'afavoreixi la feina amb absoluta independència i llibertat, per tal de millorar la garantia dels drets de les persones preses. En concret, que la nostra organització així com altres similars que es dediquen a la defensa de drets humans puguin accedir als centres penitenciaris en les mateixes condicions en què hi accedeixen entitats o empreses que presten serveis, assistència religiosa o tallers formatius a les persones preses.

5.4.3. Al Departament de Justícia

4) Que, davant la imposició de sancions disciplinàries a la presó, es compleixin les garanties pròpies del procediment administratiu, de manera que s'impedeixi de manera efectiva l'ús arbitrari de sancions com a càstig i no pugui generar-se indefensió. Que es vetlli perquè el règim disciplinari penitenciari s'adeqüi als principis de la potestat sancionadora de les administracions públiques, especialment pel que fa a les garanties processals bàsiques, com el dret a l'assistència lletrada durant la instrucció del procediment. Així mateix, es recorda l'obligatorietat de respectar el dret de les persones internes a sol·licitar la suspensió de l'executivitat per part de l'administració quan concorren els requisits establerts a la legislació.

5) Que s'estableixi un mecanisme específic de denúncia de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat i indemnitat sexual, lesions i/o detenció il·legal comesos per un funcionari públic o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència. Que les persones preses i les seves famílies, així com les entitats de defensa dels drets humans, puguin presentar aquestes denúncies davant del servei d'inspecció penitenciària, augmentant així les garanties per actuar de manera adequada i amb la celeritat suficient per preservar la prova.

6) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a la presumpta comissió de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de les sancions.

7) Que s'elabori un nou protocol de comunicació i atenció a les famílies de les persones preses per què puguin tenir informació de l'estat del seu familiar de manera adequada, especialment en casos de patiment de malalties físiques o mentals. Aquest protocol ha de servir perquè siguin ateses de manera correcta pels i les professionals dels centres penitenciaris, especialment en relació amb els casos de defunció a la presó. Per això, s'ha de redactar amb la participació d'entitats de drets humans i de familiars de persones preses.

Valentina Lazo

5.5. A l'Ajuntament de Barcelona

5.5.1. Al Ple

1) Que el Govern de l'Ajuntament de Barcelona derogui l'Ordenança de mesures per fomentar i garantir la convivència ciutadana i la substitueixi per una normativa que gestioni l'espai públic des d'una perspectiva no exclusivament punitiva i que posi èmfasi en la mediació i en el respecte als drets humans.

5.5.2. A l'equip de Govern

1) Que implementi els canvis necessaris, tal i com s'han implementat al cos de Mossos d'Esquadra, a l'uniforme dels agents policials amb funcions especials en la gestió de masses i intervencions en context d'ordre públic del cos de Guàrdia Urbana UREP (Unitat de Reforç per a les Emergències i la Proximitat); de manera que el número d'identificació sigui fàcilment recordable i localitzable —tant per la tipografia, com per la numeració i mida— i que figuri en tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal i com a la part posterior, i al casc.

2) Que s'acordi que les imatges enregistrades a la Unitat Territorial de la Zona Franca, amb zona de custòdia de persones detingudes, es conservin durant un període de 6 mesos de forma automàtica. També cal que s'instal·lin càmeres per tot el recorregut que du a terme la persona detinguda, per tal que no hi hagi angles morts.

3) Que es creï una unitat de mediació al cos de la Guàrdia Urbana que tingui per objectiu reduir els conflictes a l'espai públic i, en concret, en relació amb la venda ambulants. També és indispensable

que es trobin mecanismes per gestionar el fenomen des d'una perspectiva de reducció de danys en base a criteris d'eficàcia, proporcionalitat i respecte als drets humans.

4) Que l'Àrea de Prevenció i Seguretat del Consistori interlocuti amb les entitats de defensa de drets humans, de manera que se li puguin fer arribar propostes i preocupacions en matèria de prevenció de la violència institucional.

5) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives als procediments judicials iniciats i en curs contra agents de la Guàrdia Urbana per la presumpta comissió de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal. Així mateix, que a l'Informe de Gestió de la Guàrdia Urbana (l'últim dels quals es va publicar l'any 2019) s'hi especifiqui el nombre d'expedients disciplinaris incoats per tota actuació que signifiqui discriminació per raó de raça, sexe, orientació sexual, religió, llengua, opinió, lloc de naixement, veïnatge o qualsevol altra condició o circumstància personal o social; així com per la inflicció de tortures, maltractaments o penes cruels, inhumanes o degradants, la instiga-

ció a cometre aquests actes o el fet de tolerar-los o col·laborar-hi. Que hi consti també qualsevol actuació abusiva, arbitrària o discriminatòria que impliqui violència física, psíquica o moral. Per acabar, que hi figuri el nombre d'expedients disciplinaris que acaben imposant mesures disciplinàries, i de quin tipus.

6) Que es dugui a terme una auditoria externa per analitzar els mecanismes de selectivitat policial i discriminació sobre la base del perfil ètnico-racial existents al cos de la Guàrdia Urbana de Barcelona realitzada per persones expertes, amb la participació d'entitats i organitzacions de drets humans i antiracistes. Aquesta auditoria ha de permetre realitzar un diagnòstic que serveixi per implementar mesures efectives per prevenir, detectar i corregir situacions irregulars o delictives per motiu de discriminació ètnico-racial. Que en base als resultats, es generi i implementi un protocol contra la discriminació ètnico-racial en les actuacions policials, per tal que aquest tipus de pràctiques es prohibeixin i s'erradiquin; incorporant mecanismes d'actuació que comportin la justificació clara de qualsevol identificació a través de formularis, tal com s'està aplicant en diferents cossos policials.

5.6. A la Fiscalia General de l'Estat

1) Que es creï una fiscalia especialitzada en violència institucional que supervisi tots els processos que tinguin a veure amb delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal comesos per funcionaris públics. Que aquesta fiscalia intervingui en aquests processos de manera proactiva, tot defensant els drets de les persones que n'hagin resultat afectades.

2) Que es vetlli per tal que el Ministeri Fiscal tingui un paper proactiu en l'impuls de la investigació en casos de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal comesos per funcionaris públics, en tant que garant de la legalitat, per tal que es depurin les responsabilitats corresponents.

3) Que s'ofereixi formació específica als i les fiscals en matèria de drets humans i, en concret, amb relació al Protocol d'Istanbul, el Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants, que ha esdevingut el primer conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències.

5.7. Al Consell General del Poder Judicial

1) Que s'ofereixi formació específica als jutges i jutgesses en matèria de drets humans i, en concret, amb relació al Protocol d'Istanbul, el Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractes cruels, inhumans o degradants, que ha esdevingut el primer conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències.

2) Que s'adoptin recomanacions per tal que els Jutjats d'Instrucció duguin a terme investigacions exhaustives en els casos de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal comesos per funcionaris públics o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència; garantint que es duen a terme les diligències d'instrucció necessàries. En aquest sentit, les Jutjats d'Instrucció han de vetllar per respectar els requisits establerts pel Tribunal Constitucional i pel Tribunal Europeu de Drets Humans en les tretze condemnes a Espanya per no investigar de manera correcta casos de tortura o de penes o tractes cruels, inhumanes o degradants.

3) Que s'elaborin recomanacions per tal que els delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal comesos per funcionaris públics o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència que tinguin lloc a dins dels CIEs s'investiguin d'una manera exhaustiva i eficient. En aquest sentit, cal assegurar la pràctica de les diligències d'investigació necessàries, sobretot tenint en compte l'alta probabilitat de deportació de les persones afectades, així com dels testimonis, en aquest tipus de situacions, que dificulten o impossibiliten la continuació del procediment judicial.

4) Que s'elaborin recomanacions per tal que els jutjats duguin a terme les actuacions pertinents perquè s'eviti que s'acordin desnonaments amb ús de la força en habitatges on visquin menors d'edat, sense haver garantit amb les administracions competents una alternativa habitacional prèviament.

5.8. A l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya

1) Que es revisi i s'apliqui el Protocol d'Actuació Medicoforense d'al·legació de tortura o maltractament aprovat l'abril del 2016 per part del Consell de Direcció de l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLOFC). En aquest protocol es preveu l'aplicació del Protocol d'Istanbul, en casos en què el metge forense tingui sospita de tortura o maltractaments durant la detenció o custòdia, o bé quan l'autoritat judicial o la Fiscalia així ho sol·licitin en el curs d'un procediment judicial. Per això és necessari que s'ofereixi formació específica als metges i metgesses forenses en matèria de drets humans així com, específicament, en l'aplicació del Protocol d'Istanbul.

2) Que es generi una unitat específica dins de l'IMLOFC especialitzada en el peritatge de casos de violència institucional; és a dir, de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions o detenció il·legal comesos per funcionaris públics o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència; en la mateixa línia que la Unitat de Valoració Forense Integral (UVFI) en casos de violència de gènere. En els casos de violència institucional, especialment en els casos de tortura o maltractament en situacions de detenció o custòdia, on hi ha una situació de vulnerabilitat clara, es requereixen més eines i recursos, així com professionals formats en matèria de vulneracions de drets humans.

3) Que els metges forenses de l'IMLCFC recullin de manera sistemàtica els impactes psicològics fruit de la violència institucional en fer les exploracions pericials forenses requerides pel jutjat, quantificant el dany de manera objectiva i completa. En l'actualitat, aquest informes d'avaluació psicològica els realitzen psicòlegs de l'IMLCFC. Això no obstant, només hi ha dos psicòlegs per abastar tota Catalunya, per això es recomana l'ampliació del nombre d'efectius que puguin realitzar avaluacions.

4) Que en els casos de persones mortes sota custòdia l'autòpsia es realitzi de conformitat amb el que s'estableix en el Protocol de Minnesota³³ (2016), sobre investigació de morts potencialment il·lícites. Aquest protocol, que s'inclou en el Manual de les Nacions Unides sobre la Prevenció i Investigació Eficaces de les Execucions Extralegals, Arbitràries o Sumàries, estableix directrius generals i concretes sobre el procediment d'investigació de morts potencialment il·lícites i s'aplica, entre d'altres, a les morts sobrevingudes en context de detenció o privació de llibertat sota custòdia de l'Estat, així com en els casos en què l'Estat podria haver actuat en omissió del seu deure de protegir la vida. Per això és necessari que s'ofereixi formació específica als metges i metgesses forenses en matèria de drets humans així com, en concret, en l'aplicació del Protocol de Minnesota.

Valentina Lazo ↑

33. Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans (OHCHR). *Protocolo de Minnesota sobre la investigación de muertes potencialmente ilícitas (2016)*, (Nova York i Ginebra: 2017). Disponible en línia a: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/MinnesotaProtocol_SP.pdf

5.9. Al Consell d'Il·lustres Col·legis de l'Advocacia de Catalunya

1) Que es creï un torn específic d'ofici per atendre casos de delictes contra la integritat moral, tortures, contra la llibertat sexual, lesions i/o detenció il·legal comesos per funcionaris públics o qualsevol altra persona en l'exercici de funcions públiques, a instigació seva, o amb el seu consentiment o aquiescència. El torn hauria d'estar format per advocats i advocades especialitzades en la defensa dels drets humans. Aquest és un canal indispensable per atendre les necessitats específiques que aquest tipus de delictes generen.

2) Que es proporcioni una capacitat específica als advocats i advocades del Torn d'Ofici i Assistència al Detingut dels diferents col·legis de Catalunya en qüestions relatives a la investigació de la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants.

Jordi Borràs ↑

CRÈDITS

Autors/es:

- Anaïs Franquesa
- Andrés García
- Alba Guasch
- Marta Bolinches
- Marta Vallverdú
- Sònia Olivella
- Elisenda Pradell
- Mireia Salazar
- Laura Medina

Coordinació:

- Anaïs Franquesa
- Alba Guasch

Col·laboracions:

- Marta Tresserras

Comunicació:

- Valentina Lazo

Edició:

- Raquel Martínez

Disseny i maquetació:

- Valentina Lazo

Primera edició:

- Barcelona, 24 de març 2022

Aquesta obra està subjecta a una llicència de
Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons

Informe sobre violència institucional 2021